

T.C.

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**YOLSUZLUK VE İKTİSADİ BÜYÜME
ÜZERİNE EKONOMETRİK BİR ANALİZ**
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

ALİ KARAGÖZ

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ SEDEF ŞEN

KASTAMONU 2021

**T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YOLSUZLUK VE İKTİSADİ BÜYÜME
ÜZERİNE EKONOMETRİK BİR ANALİZ**

Ali KARAGÖZ

Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Sedef ŞEN
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Orhan KANDEMİR
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım Beyazıt ÇİÇEN

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

İmza

Ali KARAGÖZ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

YOLSUZLUK VE İKTİSADİ BÜYÜME ÜZERİNE EKONOMETRİK BİR ANALİZ

Ali KARAGÖZ

Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sedef ŞEN

Bu çalışmada 1996-2018 yıllarına ait veriler kullanılarak yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada kullanılan modeller 162 adet ülke için tahmin edilmiştir. Ayrıca ülkeler çeşitli bölgesel gruplara ayrılmış ve yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi tahmin etmede kullanılan dar ve geniş model tahmin sonuçlarının bölgelere göre değişip değişmediği araştırılmıştır. Son olarak yolsuzluğun hangi aktarım mekanizması üzerinden iktisadi büyüme üzerinde etkili olabileceğine vurgu yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre 162 adet ülke için çözülen dar ve geniş model tahmin sonuçları yolsuzluğun iktisadi büyüme üzerinde pozitif etki oluşturduğunu gösterirken bu etki ülkeler bölgesel gruplara ayrıldığında büyük ölçüde anlamlılığını yitirmektedir. Aktarım mekanizmalarına göre, yolsuzluğun cari dönem değerinin enflasyon üzerindeki etkisi anlamlı iken yolsuzluğun gecikmeli değerlerinin yatırım ve kamu büyüklüğü değişkenleri üzerinde anlamlı bir etkisinin varlığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yolsuzluk, iktisadi büyüme, panel ekonometri

ABSTRACT

Msc. Thesis

AN ECONOMETRIC ANALYSIS ON CORRUPTION AND ECONOMIC GROWTH

Ali KARAGÖZ

Kastamonu University
Institute for Social Sciences
Department of Economics

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Sedef ŞEN

Abstract: This thesis investigates the relationship between corruption and economic growth, using a data set covering the period between 1996 and 2018. Narrow and extended models have been applied throughout the thesis to examine the relationship between these two factors in 162 countries. Furthermore, countries are divided into various regional groups, such as Europe, the Middle East and North Africa, Sub-Saharan Africa etc., and it is analyzed whether the estimated results of narrow and extended models change according to these groups. Finally, it has been examined which transmission mechanisms have an effect on economic growth. Although the estimated results of narrow and expanded models applied to 162 countries indicate that corruption has a positive impact on economic growth, the statistical importance of this effect is largely lost when focusing on regional groups. As to the transmission mechanisms, the effect of the current value of corruption on the inflation rate is statistically significant, but the impact of the lag values of corruption does not influence investment and government size.

Key Words: Corruption, economic growth, panel econometrics

ÖNSÖZ

Yolsuzluk sosyal, ekonomik, toplumsal ve siyasi etkileri olması nedeniyle önemli bir çalışma alanı olmuştur. Diğer taraftan yolsuzluğun ölçülme zorluğu çalışmaları sınırlandırmakta ve konu hakkında sonuç elde edilmesini zorlaştırmaktadır. Bu çalışmada yolsuzluğun iktisadi büyüme üzerindeki etkileri farklı ülke grupları ile birlikte incelenmiştir.

Tez çalışmamın tüm aşamalarında yanımda bulunan, yardımını, desteğini ve tecrübesini hiç bir zaman esirgemeyen, değerli vaktini her zaman ayıran, kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Sedef ŞEN'e teşekkür ederim.

Ali KARAGÖZ

Kastamonu, Ocak, 2021

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
2. YOLSUZLUK KAVRAMI	2
3. YOLSUZLUK TÜRLERİ	3
3.1. Suç Sayılmayan Yolsuzluk Türleri	3
3.2. Suç Sayılan Yolsuzluk Türleri	6
4.YOLSUZLUĞUN NEDENLERİ	8
4.1.Ekonomik Nedenler.....	8
4.2.Sosyal Nedenler	11
4.3. Yönetimden Kaynaklı Nedenler.....	13
5.YOLSUZLUĞUN ÖLÇÜLMESİ	15
5.1. Yolsuzluk Algılama Endeksi	16
5.2. Global Rekabet Endeksi	18
5.3. Rüşvet Verenler Endeksi	19
5.4. Küresel Yolsuzluk Barometresi	20
5.5. Uluslararası Ülke Risk Rehberi	21
5.6. OpasiteEndeksi.....	21
5.7. Dünya Geneli Yönetişim Göstergeleri	22
6. YOLSUZLUK ÜZERİNE LİTERATÜR TARAMASI	23
7.EKONOMETRİK BİR UYGULAMA: DÜNYA ÜLKELERİ	39
7.1. Veriler ve Değişkenler.....	40
7.2. Ekonometrik Modeller.....	45
7.3. Dar Model Tahmin Sonuçları	46
7.4.Geniş Model Tahmin Sonuçları	53
7.5.Transmisyon Kanalları Tahmin Sonuçları.....	61
8. SONUÇ VE ÖNERİLER	70
KAYNAKLAR	71
EKLER	81
EK 1 Yolsuzluk ve ekonomik büyüme	82
EK 2 Yolsuzluk ve doğrudan yabancı yatırımlar	84
EK 3 Yolsuzluk ve gelir dağılımı adaletsizliği.....	86
EK 4 Yolsuzluk ve kamu harcamaları	87
ÖZGEÇMİŞ	88

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 4. 1. Ücret düzeyi ve yolsuzluk eğrisi.....	10
---	----

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 5.1. Yolsuzluk algılama endeksi: Türkiye.....	17
Tablo 5.2. Global rekabet endeksi: Türkiye.....	19
Tablo 5.3. Rüşvet verenler endeksi: Türkiye	20
Tablo 7.1. Çalışmaya dahil edilen ülkeler.....	39
Tablo 7.2. Tüm Dünya ülkelerine yönelik tanımlayıcı istatistikler	42
Tablo 7.3. Kıta Amerikası ülkelerine yönelik tanımlayıcı istatistikler	42
Tablo 7.4. Asya-Pasifik ülkelerine yönelik tanımlayıcı istatistikler.....	43
Tablo 7.5. MENA ülkelerine yönelik tanımlayıcı istatistikler	43
Tablo 7.6. Sahra altı Afrika ülkelerine yönelik tanımlayıcı istatistikler	44
Tablo 7.7. AB ülkelerine yönelik tanımlayıcı istatistikler	44
Tablo 7.8. Dar model tahmin sonuçları.....	47
Tablo 7.9. Kıta Amerika ülkeleri tahmin sonuçları	48
Tablo 7.10. Asya Pasifik ülkeleri tahmin sonuçları.....	49
Tablo 7.11. MENA ülkeleri tahmin sonuçları	50
Tablo 7.12. Sahra altı Afrika ülkeleri tahmin sonuçları.....	51
Tablo 7.13. AB ülkeleri tahmin sonuçları.....	52
Tablo 7.14. Geniş model tahmin sonuçları	54
Tablo 7.15. Kıta Amerika ülkeleri tahmin sonuçları	56
Tablo 7.16. Asya-Pasifik ülkeleri tahmin sonuçları	57
Tablo 7.17. MENA ülkeleri tahmin sonuçları	58
Tablo 7.18. Sahra altı Afrika ülkeleri tahmin sonuçları.....	59
Tablo 7.19. AB ülkeleri tahmin sonuçları	60
Tablo 7.20. Tüm Dünya ülkeleri tahmin sonuçları.....	63
Tablo 7.21. Kıta Amerika ülkeleri tahmin sonuçları	64
Tablo 7.22. Asya Pasifik ülkeleri tahmin sonuçları.....	65
Tablo 7.23. MENA ülkeleri tahmin sonuçları	66
Tablo 7.24. Sahra altı Afrika ülkeleri tahmin sonuçları.....	67
Tablo 7.25. AB ülkeleri tahmin sonuçları	68

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
BPI	Rüşvet Verenler Endeksi
CPI	Yolsuzluk Algılama Endeksi
GCB	Küresel Yolsuzluk Barometresi
GCI	Global Rekabet Endeksi
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
ICRG	Uluslararası Ülke Risk Rehberi
KBGSYİH	Kişi Başi Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
MENA	Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TDK	Türk Dil Kurumu
TI	Uluslararası Şeffaflık Örgütü
WGI	Dünya Geneli Yönetişim Göstergeleri

1. GİRİŞ

Yolsuzluğun birkaç farklı tanımı olmakla birlikte en basit haliyle bir görevi ya da yetkiyi kötüye kullanma, suistimal etme şeklinde tanımlanabilmektedir. Yolsuzluğun toplumsal etkileri yanında ekonomik etkileri de literatürde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Yolsuzluğun ekonomik etkileri incelendiğinde iki farklı görüş yer almaktadır. Birinci görüş, yolsuzluğun iktisadi büyüme üzerinde olumlu etki oluşturduğunu savunmaktadır. Buna göre yolsuzluk ağır işleyen bürokratik sürecin hızlanmasına yardımcı olmakta, kamunun etkinliğini artırmakta, böylece iktisadi büyümeyi olumlu yönde etkilemektedir. Diğer görüş ise yolsuzluğun iktisadi büyümeyi olumsuz etkilediğini savunan görüştür. Bu görüşe göre yolsuzluk yerli ve yabancı yatırımları düşürmesi, kamusal etkinliği azaltması, belirsizliği ve güvensizliği arttırması gibi nedenlerle ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu çalışmada ilk önce yolsuzluk kavramı tanıtılmış, daha sonra yolsuzluğun türleri ve nedenleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiş ve yolsuzluğun ölçümünde kullanılan çeşitli endeksler gösterilmiştir. Devam eden bölümde yolsuzluk üzerine yapılmış çalışmalar ile ilgili ayrıntılı bir literatür taraması sunulmuştur. Son olarak ise uygulamada kullanılan veri setleri, değişkenler, tahmin edilen modeller gösterilmiş ve tahmin sonuçlarına yer verilmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre 162 adet ülke için çözülen dar ve geniş model tahmin sonuçları yolsuzluğun iktisadi büyüme üzerinde pozitif etki oluşturduğunu gösterirken bu etki ülkeler bölgesel gruplara ayrıldığında büyük ölçüde anlamlılığını yitirmektedir. Aktarım mekanizmalarına göre, yolsuzluğun cari dönem değerinin enflasyon üzerindeki etkisi anlamlı iken yolsuzluğun gecikmeli değerlerinin yatırım ve kamu büyüklüğü değişkenleri üzerinde anlamlı bir etkisinin varlığı tespit edilmiştir.

2. YOLSUZLUK KAVRAMI

Yolsuzluk kavramı genel anlamda yönetim kademesinde bulunan birey ya da bireylerin görevlerini kötüye kullanarak haksız kazanç elde etmesi olarak tanımlanmaktadır (Altıntaş ve Yakar, 2010).Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından ise yolsuzluk “Bir görevi, bir yetkiyi kötüye kullanma” olarak tanımlanmıştır. Yapılan çalışmalarda yolsuzluk tanımının değiştirilmesinden kaçınılmasına rağmen, kültürel farklılıklar nedeni ile zaman içerisinde farklı tanımlar ortaya çıkmıştır.

Shleifer ve Vishy (1993) çalışmalarında yolsuzluğu devlete bağlı olarak çalışan yetkililerin devlet mallarını özel şirket temsilcilerine rüşvet karşılığı satması olarak tanımlamışlardır. Bu satış işlemi genellikle devlet adına işlem yapma yetkisi olan kişilerin özel şirketlere haksız lisans verme, gümrük geçişi sağlama veya rakiplerinin gümrük geçişlerini engellemesi şeklinde gerçekleşebileceği gibi,savunma yetkililerinin kişisel çıkarlar amacı ile usulsüz sözleşmeler imzalaması şeklinde de gerçekleşebilmektedir(Shleifer ve Vishy, 1993).

Bardhan (1997) ise yolsuzluğu tanımlarken, sadece devlet adına çalışan yetkililerin kişisel kazançlar elde etmek amacı ile kamu yetkilerini kullanması olarak sınırlandırmamıştır. Bardhan (1997)’a göre yolsuzluk özel sektörde birçok alanda da gerçekleşebilmektedir. Örneğin sınırlı sayıda piyasaya sürülen tiyatro bileti için fazladan para ödenmesi veya kalabalık bir partiye girmek için sıra beklemek yerine rüşvet verilmesi de yolsuzluk olarak nitelendirmektedir.

Tanzi (1998) tarafından yapılan çalışmada dayolsuzluğun hem kamusal sektörde hem de özel sektörde gerçekleşebileceği söylenmiştir. Ancak bu çalışmada yolsuzluk kavramı daha geniş bir açıdan incelenmiştir. Kamu çalışanlarının aldıkları hediyeler ile rüşvet ayırımının yapılması veyüksek mevkili siyasilerin, kendi seçmenleri veya hemşerilerine kaynak aktarması gibi konuları da yolsuzluk tanımı içerisine sokmuştur. Bu çalışmaya göre doğduğu kasabaya havalimanı yaptıran cumhurbaşkanı veya hasta olduğu gerekçesiyle işten izin alıp tatile giden çalışan da yolsuzluk yapmış sayılmaktadır (Tanzi, 1998).

3. YOLSUZLUK TÜRLERİ

Yolsuzluk konusunda çok sayıda çalışma yapılması sebebiyle literatürde birçok sınıflandırma türü ortaya çıkmıştır. Bu sınıflandırma türleri iç - dış yolsuzluk, küçük-büyük yolsuzluk, siyasal- ekonomik yolsuzluk, suç sayılan - suç sayılmayan yolsuzluk, olgusal - kurumsal yolsuzluk ve işlevsel- işlevsel olmayan yolsuzluk şeklinde sıralanabilir (Yurdakul, 2013). Bu yolsuzluk sınıflandırmalarında en çok üzerinde durulan ve kamuoyunda yer tutan yolsuzluk sınıflandırması suç sayılan ve suç sayılmayan yolsuzluk türleridir.

3.1. Suç Sayılmayan Yolsuzluk Türleri

Suç sayılmayan yolsuzluk türlerinden ilki rant kollamadır. Rant kollama, çıkar ve baskı gruplarının¹ devlet tarafından oluşturulan suni rantı elde etmek amacı ile yaptıkları harcamalar ve lobicilik faaliyetleridir. Bu yüzden rant kollama kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için suni rantın ne olduğu net bir şekilde belirtilmelidir. Suni rant gerçek ranttan farklı olarak, bizzat devlet tarafından oluşturulur ve bazı ekonomik faaliyetler üzerine sınırlamalar ve düzenlemeler yapılarak gerçekleştirilir (Aktan, 2002). Rant kollama işlemi direkt olarak devlet faaliyetlerinden çıkar elde etmek anlamına gelmektedir. Rant kollama yasal olarak suç sayılmaz ancak en fazla görülen yolsuzluk türlerindedir (Özsemerci, 2003). Rant kollama türleri monopol kollama, lisans kollama, kota kollama, teşvik kollama, içerden öğrenenlerin ticareti ve sosyal yardım kollama şeklinde sıralanabilmektedir.

- a) Monopol kollama: Kelime olarak tekeli ifade eden monopol piyasalar tek bir üreticinin ve satıcının yer aldığı piyasalardır. Monopol imtiyaz hakkı devlet tarafından verilmekte ve devletin piyasaya girişi engellemesi tekeliğe yol açmaktadır. Monopol kollama ise devlet tarafından verilen bu imtiyaz hakkının elde edilmesi için baskı ve çıkar gruplarının yürüttükleri lobicilik faaliyetleridir (Aydın ve Yılmaz, 2007). Örneğin kamunun, oyun kağıtları basma işi için özel bir kuruma imtiyaz hakkı vereceğini varsayalım. Bu hakkı elde etmek amacı ile özel kişi veya kuruluşların, devlet ile lobicilik

¹ Maddi ya da manevi çıkarlar elde etmek amacı ile bir araya gelen ve bu amaç için siyasal karar alma mekanizmalarını baskı altına alarak hükümet veya bürokrasiyi yönlendirme çabası gösteren topluluklardır (Şener, 2012).

faaliyetlerine girmesi monopol kollama olarak nitelendirilmektedir (Aktan, 1993).

- b) Lisans kollama: Birçok ülkede, belli alanlarda, ithalat üzerinde tahsisli kotalar² bulunmakta ve bu alanlarda ithalat işlemleri kamu kuruluşları tarafından dağıtılan lisans belgeleri ile gerçekleştirilmektedir. Örneğin içinde bulunulan yıl bin adet otomobil ithal edileceği ilan edilir ve on adet ithalatçı firma başvurur ise her ithalatçı firma için yüz otomobil ithal etme hakkı doğar. Ancak verilen ithalat hakkı ithalatçılar arasında her zaman eşit dağıtılmaz. Hangi ithalatçı firmaya ne oranda ithalat hakkı verildiği tahsisli kota lisans belgesini veren kamu kurumunun inisiyatifine bağlıdır. Ortaya çıkan bu rantı elde edebilmek için gerçekleştirilen lobicilik faaliyetleri ise lisans kollama olarak isimlendirilmektedir (Aydın ve Yılmaz, 2007).
- c) Kota kollama:İthalat üzerinde belirli kota ve kontenjanların bulunduğu durumlarda, ithalat yapan aracı firmalar ellerinde bulunan az sayıda malı, yurt içinde satabilecekleri en yüksek fiyattan satabilmek amacı ile söz konusu kota ve kontenjanların artırılması için çaba gösterirler. Çıkar ve baskı gruplarının gösterdiği bu çaba kota kollama olarak adlandırılır. Kota kollama faaliyeti yurt içindeki aracı firmalara rant sağladığı gibi yabancı üreticilere de rant sağlar (URL-1, 2019)
- d) Teşvik kollama:Çıkar ve baskı gruplarının devlet tarafından sağlanan faizsiz veya düşük faizli krediler, hibeler ya da vergi muafiyetleri elde edebilmek için giriştikleri faaliyetler teşvik kollama olarak adlandırılmaktadır. Birçok ülkede dağıtılan teşvikler merkezi hükümet tarafından dağıtılmakta, bu alanda gerçekleştirilen lobicilik faaliyetleri devletin zarar görmesine sebep olmaktadır.
- e) İçerden öğrenenlerin ticareti:Genellikle menkul kıymetler piyasasında gerçekleşen içerden öğrenenlerin ticareti, herhangi bir şirkette görevli olan çalışanların veya şirket sahiplerinin, henüz kamuoyuna açıklanmamış bilgilerden yararlanarak menkul kıymetler piyasasında kazanç sağlamaları ya da karşılaştıkları muhtemel zarardan kaçınmaları şeklinde gerçekleşmektedir. İçerden öğrenenlerin ticaretinde halkın ulaşamayacağı

²Lisans kotaya tabi olan mallardan ithal edebilmek için ithalatçıya verilen özel izin belgesidir.

bilgilere ulaşan şirket çalışanları, bono ve hisse senedi gibi menkul kıymetlerin alım satımı yolu ile çıkar elde ederler (Aydın ve Yılmaz, 2007).

- f) Sosyal yardım kollama (Alturizm kollama):Devletler sosyal devlet statüsü kazanmak için kişi ve kurumlara işsizlik ve fakirlik yardımı gibi mali yardımlar yapmaktadırlar. Kişi veya kurumların bu yardımları alabilmek için gerçekleştirdikleri lobicilik faaliyetleri sosyal yardım kollama olarak nitelendirilmektedir.

Suç sayılmayan yolsuzluk türlerinden diğeri lobicilik faaliyetidir. Lobicilik faaliyeti çıkar ve baskı gruplarının bürokratları veya partileri etkileyerek siyasal karar alma süreçlerine müdahil olmasıdır. Çıkar ve baskı gruplarının yaptığı bu müdahaleler, siyasal karar alma organlarının ülke için en uygun kararları almasını engeller ve siyasal parti veya bürokratlar çıkar ve baskı gruplarının menfaatleri doğrultusunda yönlendirilmiş olur (Gediz - Oral, 2009). Lobicilik faaliyeti genellikle iki şekilde gerçekleşmektedir, birincisinde seçim sürecinde siyasal partilere maddi yardım yapılarak gerçekleşir. Seçim sonrasında maddi destek sağlanan parti iktidara gelir ise çıkar ve rant elde edilmeye çalışılır. İkinci yöntemde ise baskı ve çıkar grupları bir milletvekilini destekleyerek, parlamentoda gerçekleşen siyasal karar alma süreçlerinde kendi lehine karar alınmasını sağlamak amacındadır. Bu amaçla desteklenen milletvekilleri, diğer siyasileri ve bürokratları etkileyebilmeleri için nüfuzlu kişiler arasından seçilmektedir (Aktan, 1994).

Suç sayılmayan yolsuzluk türlerinden bir diğeri oy ticaretidir. Yasama sürecinde ortaya çıkan ve parlamentoya olan güvenin azalmasına neden olan oy ticareti, siyasi partilerin meclise sunmuş oldukları kanunları karşılıklı olarak desteklemesi şeklinde gerçekleşmektedir. Siyasal süreç içerisinde, karar alınması güç olan bazı konularda gerçekleşen bu işlem, siyasal karar alma sürecini hızlandırabilmektedir. Bu gibi durumlarda oy ticareti olumlu olarak yorumlanmaktadır. Ancak oy ticareti çoğunlukla, siyasal ahlak bozulmasına neden olması, siyasi partilerin karşılıklı çıkarlarını koruması ve alınacak kararların en yüksek fayda düzeyine ulaşmasını engellemesi bakımından olumsuz şekilde yorumlanmaktadır (Bayrakçı, 2000).

Yaygın olarak görülen yolsuzluk türlerinden biriside patronajdır. Patronaj siyasi partilerin iktidara geldikten sonra kamu kurumlarında bulunan çalışanları görevden alıp, boşalan kadrolara kendi siyasi görüşüne uygun olan çalışanları yerleştirmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Burada partiler siyasi bağlılık karşılığında iş sağlayan bir şirket konumunda bulunmaktadır. Kamu işleri parti destekçilerine verilen bir ödül olarak nitelenmektedir. Patronaj işlemi geleneksel toplumdan modern topluma geçiş sürecinde, sosyal modernleşme ve demokratikleşme süreçlerinde daha sık görülmektedir (Kopecký ve Scherlis, 2008).

Suç sayılmayan yolsuzluk türlerinden sonuncusu kayırmacılıktır. Genellikle boş bulunan kamu kadrolarına yeni atamalar yapılırken gerçekleşen kayırmacılık, kamu adına işlem yapma yetkisi olan bir görevlinin, yakınlarını yasalara aykırı ve haksız bir şekilde kayırması olarak tanımlanabilir. Kayırmacılık yapılırken, göreve getirilecek olan kişinin bilgi, beceri, eğitim seviyesi gibi yeterlilikleri göz ardı edilerek, bürokrat veya yetkililere olan yakınlık derecesine göre yapılır. Kayırmacılık akrabalık ilişkilerinden dolayı ortaya çıkıyor ise “*nepotizm*” eş dost ilişkilerinden dolayı ortaya çıkıyor ise “*kronizm*” olarak adlandırılmaktadır(Pektaş, 1997).

3.2. Suç Sayılan Yolsuzluk Türleri

Suç sayılan yolsuzluk türleri arasında en çok bilinen yolsuzluk türü rüşvettir. Rüşvet kamu adına iş gören kimselerin, yapmak ile yükümlü oldukları bir görev karşılığında para veya mal alması ve menfaat elde etmesidir. Rüşvet genellikleharaç (irtikap) ile karıştırılmaktadır, rüşvet kamu çalışanının yapmakla yükümlü olduğu işleri daha hızlı ve istenen şekilde yapması için verilirken, haraç kamu görevlisinin, karşı tarafı yapmakla yükümlü olduğu işlemi yapmamakla tehdit etmesi ile elde edilmektedir(Aydın ve Yılmaz, 2007). Rüşvet kamu görevlilerinin bir kararı almaması ve kararın alınmasını geciktirmesi şeklinde de gerçekleşebilir. Burada da kamu görevlilerine sağlanan fayda doğrudan veya bir aracı tarafından gerçekleşebilir(Korkmaz vd., 2001).

Rüşvetin ortaya çıkmasının birçok nedeni bulunmaktadır bu nedenlerden en çok öne çıkanlar, kamu kesiminde ücretlerin yetersiz olması, yapılan işlemlerdeki şeffaflığın düşük olması, kamu ihaleleri ve özelleştirmelerin usulsüzlük yapılmaya müsait

olması, kamunun piyasaya müdahalesinin yüksek olması şeklinde sıralanabilmektedir (Turow, 1985).

Suç sayılan yolsuzluk türlerinden biriside irtikaptır. Sözlük anlamı olarak irtikap, kötü iş yapma, hile yapma ve yiyicilik gibi anlamlara gelmektedir (Koca, 2015). Kanuni açıdan ise irtikap, kamu görevlisinin haksız davranışları nedeniyle, kişinin haklı olarak yapılması gereken bir işinin yapılmaması, eksik yada geç yapılması korkusu ile kamu görevlisine yada yönlendireceği kişiye menfaat sağlamasıdır. İrtikap suçunun ortaya çıkmasında belirleyici olan, kamu görevlisinin karşı tarafı zorlamasıdır irtikapta iki taraf arasında anlaşma sağlanmaz aksi takdirde ortaya çıkan yolsuzluk türü irtikap değil rüşvettir (Koca, 2015).

Suç sayılan yolsuzluk türlerinden sonuncusu zimmettir. Zimmet suçunda diğer birçok yolsuzluk türünden farklı olarak tek bir taraf bulunmaktadır. Zimmet suçunun gerçekleşebilmesi için kamuya ait bir malın kamu çalışanı tarafından kendi zimmetine geçirilmesi gerekmektedir. Burada zimmete geçirme, kamu görevlisinin söz konusu malı kendi malıymış gibi, kişisel faaliyetleri için kullanmasıyla gerçekleşir. Zimmete geçirme mal varlığına geçirme şeklinde gerçekleşebileceği gibi satma, şahsi borca karşılık verme, rehin bırakma ya da üçüncü kişilere borç olarak verme şeklinde de gerçekleşebilir (İtişgen, 2013). Söz konusu durum özel sektörde ortaya çıkar yada görevli olmayan memurlar tarafından gerçekleştirilir ise bu yolsuzluk türü, emniyeti suiistimal olarak adlandırılır (Tarhan vd., 2006).

4.YOLSUZLUĞUN NEDENLERİ

Yolsuzluk üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde yolsuzluğun genellikle kurumsal kalitenin düşük olması ile ilgili olduğu görülmektedir. Ancak yolsuzluğun nedenleri arasında birçok madde sıralanmıştır. Bu maddeler arasında en fazla öne çıkanlar kamu görevlilerine daha fazla yetki sağlanması,yolsuzluğa karşı gerekli önlemlerin alınmaması ve vergi denetim sisteminin zayıf olması gibi nedenler öne çıkmaktadır (Lalountas,Manolas ve Vavouras, 2011). Yolsuzluğun ortaya çıkmasındaki diğer nedenler ise, toplumsal değişim süreci ve modernleşme ile birlikte toplumdaki değer ve norm sistemlerinin değişmesi, kamu görevlilerin aldıkları ücretlerin düşüklüğü, toplumsal eğitim ve kültür düzeyinin düşük olması, hukuk sistemindeki belirsizlikler,gelir dağılımı adaletsizliği, modern demokrasi eksikliği, enflasyon ve popülizm şeklinde sıralanabilmektedir (Aktan, 1993).Yolsuzluğun ortaya çıkmasında etkili olan nedenler ekonomik nedenler, sosyal nedenler, yönetimden kaynaklı nedenler olarak sınıflandırılabilir.

4.1.Ekonomik Nedenler

Yapılan çalışmalarda devletin ekonomiye yaptığı müdahalelerin artmasının bürokrat ve siyasetçilerin yolsuzluk yapma fırsatlarını arttıracığı görülmüştür. Örneğin Fan, Lin ve Treisman (2009) tarafından yapılan çalışmada kamunun ekonomi içindeki varlığının yüksek olması yolsuzluğun ortaya çıkmasında etkili olan önemli faktörlerden birisidir. Kamu harcamalarının yüksek olduğu ülkelerde, kamu çalışanlarının devlet kaynaklarını kullanma ve dağıtma inisiyatifi yüksektir. Bu nedenle kamu harcamalarının yüksek olduğu ülkelerde yolsuzluk yapma eğilimi de yüksektir (Ali ve Isse, 2002). Ali ve Isse (2002) tarafından, 83 ülke üzerinde gerçekleştirilen çalışmaya göre kamu harcamaları ile yolsuzluk arasında aynı yönlü bir ilişki olduğu ve kamu harcamalarında gerçekleşen 1 birimlik artışın yolsuzluğu 0,19 birim arttırdığı saptanmıştır.Buna göre yolsuzluk ile etkin bir mücadele gerçekleştirebilmek için devletin ekonomideki rolünün azaltılması gerekmektedir. Bunun yanında yolsuzlukla mücadele için yönetim kalitesinin iyileştirilmesi gerektiğini savunan yazarlar da devletin ekonomideki rolünün en düşük seviyede kalması gerektiğini savunmaktadırlar (Yurdakul, 2013).

Devletin ekonomiye müdahalesi sonucu, kısıtlanan ekonomik faaliyetler nedeni ile ortaya çıkan rantlar yolsuzluk eğilimini arttırmaktadır. Örneğin belirli bir malın üzerine ithalat sınırlaması getirilir ise bu malı ithal etmek isteyen ithalatçı firmalar için gerekli izin belgeleri oldukça önemli hale gelir. Gerekli izin belgelerinin alınabilmesi için ithalatçı firmalar, oldukça yüksek düzeyde rüşvet vermeye hazırır. Bu nedenle bir ülke ne kadar dışa açık hale gelir ise yolsuzluk o seviyede düşecektir (Mauro, 1998).

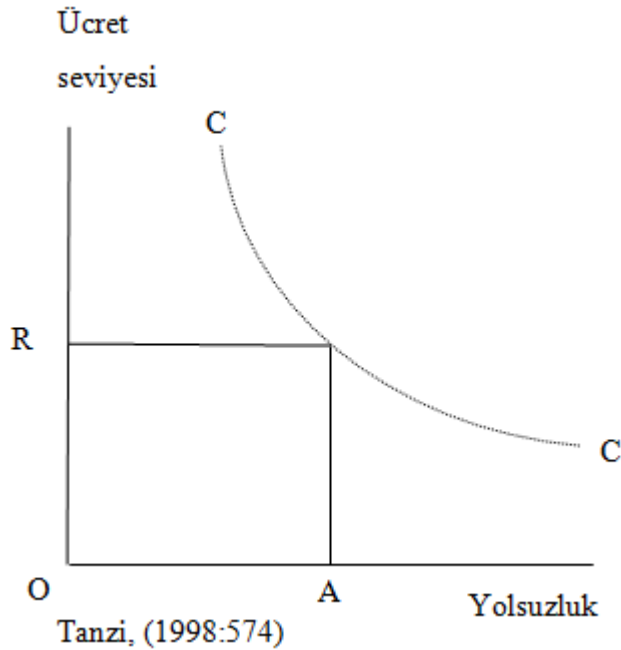
Devletin ekonomiye olan müdahalesi Hopkin ve Pose (2007) tarafındanayrıntılı olarak incelenmiş, devlet tarafından ekonomiye yapılan müdahaleler ve yolsuzluk arasındaki ilişkinin müdahale türüne göre değişkenlik gösterebileceği saptanmıştır. Bu çalışmaya göre devletin ekonomiye müdahalesinin ekonomik faaliyetleri sınırlandırma şeklinde olmasıyolsuzluğu teşvik ettiği için, yapılan müdahaleler yolsuzluğu arttırıcı bir etki yaratacaktır. Ancak devlet ekonomiye müdahale ederken devletin kendisininpiyasada tüketici veya girişimci olarak rol alıyor olması ise bu tür devlet müdahalelerinin yolsuzluk üzerinde negatif ya da pozitif herhangi bir etkisinin olmadığını göstermektedir (Hopkin ve Pose, 2007).

Yolsuzluğa neden olan diğer bir ekonomik faktör kamudaki ücret seviyesinin düşük olmasıdır. Kamu çalışanlarının aldığı ücretlerin bir aileyi geçindirecek olan ücret seviyesinin altında olması kamu görevlilerini yolsuzluk yolu ile gelirlerini arttırmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda kamudaki ücret düzeyinin özel sektöre göre düşük olması, kamu görevlilerinin, işe girmeden önce aradaki ücret farkının rüşvet ve benzeri yolsuzluklar ile kapatabileceğini düşündürmektedir. Diğer yandan düşük ücret alan kamu çalışanı işini kaybetmekten korkmadığı için yolsuzluk yapma konusunda daha istekli olabilmektedir (Bayar, 2010).

Rijckeghem ve Weder (1997) tarafından gelişmekte olan ülkeler üzerinde yapılan çalışmada ücretler ile yolsuzluk arasında ters yönlü bir ilişki saptanmıştır. Çalışmaya göre yolsuzluk yapılmasının önemli nedenlerinden birisi de yolsuzluktan elde edilen gelirin, iş kaybetme korkusundan kaynaklanan disiplini gölgede bırakmasıdır. Bu nedenle yolsuzlukları ortadan kaldırmak için gerçekleşmesi gereken ücret artışları oldukça maliyetli olabilmektedir. Ancak çalışmada hukukun üstünlüğü ve kaliteli bir

bürokrasinin bulunduğu ülkelerde düşük ücretlere rağmen düşük yolsuzluğun ortaya çıkabileceği vurgulanmıştır.

Şekil 4.1. ücret düzeyi ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi göstermekte ve ücret seviyesi ne kadar yüksek olursa yolsuzluk seviyesinin o kadar düşük olacağını ifade etmektedir. Şekilde OR bir kişinin ailesini geçindirebilmesi için gerekli olan ücret seviyesidir bu nedenle OA arasındaki yolsuzluk aç gözlülük nedeniyle gerçekleşirken OA'nın ötesinde gerçekleşen yolsuzluklar ihtiyaç nedeniyle gerçekleşmektedir. Şekil ayrıca mevcut ahlak durumu ya da verilen rüşvetin reddedilemeyecek kadar yüksek olması nedeniyle, ücret seviyesinden bağımsız olarak bazı görevlilerin yolsuzluk yapmaya devam ettiklerini göstermektedir (Tanzi, 1998).

Şekil 4.1. Ücret düzeyi ve yolsuzluk eğrisi

Yolsuzluğun ortaya çıkmasında etkili olan diğer önemli nedenler gelir dağılımı adaletsizliği ve yüksek enflasyon olarak sayılabilmekle birlikte bu nedenler aynı zamanda yolsuzluğun ortaya çıkardığı sonuçlar arasında da yer almaktadır. Aydın ve Yılmaz (2007)'e göre yüksek enflasyon düzeyi faiz oranlarını yükseltmek ile

birlikte ekonomik birimlerin kaynak maliyetini artırmaktadır. Bu nedenle yüksek faiz ile borçlanmak istemeyen ekonomik birimler kaynak sağlamak için kayıt dışı yollara başvurmaktadır. Yüksek enflasyon ayrıca bireylerin satın alma gücünü düşürmesi nedeniyle yasal olmayan yollara başvurmaya neden olmaktadır.

Karagöz ve Karagöz (2010) tarafından yapılan çalışmaya göre ekonomik büyüme gerçekleşirken artan gelir dağılımı adaletsizliği yolsuzluğun artış göstermesine neden olmaktadır. Ortaya çıkan gelir dağılımı adaletsizliği, büyüme gerçekleşirken ortaya çıkan refah artışından tüm bireylerin faydalanamadığını göstermektedir. Bireyler ortaya çıkan refah artışından faydalanabilmek ve kısa yoldan zengin olabilmek için yolsuzluklara başvururlar.

4.2.Sosyal Nedenler

Yolsuzluğun ortaya çıkmasında etkili olan ve her toplumda mevcut olan sosyal nedenler incelendiğinde, bu nedenler arasında eğitim seviyesi, kadın erkek eşitliği, demokratikleşme seviyesi, kadın istihdamı ve şehirleşme gibi nedenlerin bulunduğu görülmektedir (Güney, 2013).Glaeser ve Saks (2006) tarafından, Amerika eyaletleri üzerine yapılan çalışmada, eyaletlerde yaşayan bireylerin eğitim seviyesinin yolsuzlukların ortaya çıkması konusunda etkili olduğu görülmüştür. Çalışmaya göre eğitim seviyesinin yüksek olduğu eyaletlerde, eğitim seviyesinin nispeten düşük olduğu eyaletlere göre yolsuzluk oranının düşük olduğu görülmüştür. Glaeser ve Saks (2006) ayrıca etnik ayrımcılığın nispeten yüksek olduğu eyaletlerde yolsuzlukların daha sık görüldüğünü saptamıştır.

Yolsuzluğun ortaya çıkmasında etkili olan sosyal faktörlerden bir diğeri, ülkelerin ataerkil olma derecesidir. Husted (1999)'a göre erkekler genel olarak diğer yaşam standartlarını yükseltmek yerine maddi kazanca odaklanmaktadırlar. Bu maddi kazanç elde etme isteğinin erkeklerde yoğun olması erkek egemen toplumlarda yolsuzluğun daha sık görülmesine neden olmaktadır. Husted (1999) ayrıca erkeklerde etik sorunları algılama düzeyinin nispeten düşük olması nedeniyle, erkek egemen toplumlarda yolsuzluğun daha yüksek seviyede ortaya çıkacağını tahmin etmiştir.

Kadınların siyasi partiler ve bürokraside yer almasının yolsuzluk ile ilişkisini inceleyen Goetz (2007) ise kadınların daha fazla istihdam edildiği ülkelerde yolsuzluğun daha düşük olmasını kadınların etik duyarlılığının yüksek olmasıyla ilişkili olmayabileceğini savunmuştur. Goetz (2007)'e göre kadınların daha fazla istihdam edildiği ülkelerde yolsuzluğun daha düşük olmasının sebebi, söz konusu ülkelerde hükümet şeffaflığının daha yüksek olması ve ülkenin modern demokrasiye uyum sağlaması gibi nedenlerle ilişkili olabilir. Goetz (2007) ayrıca yolsuzluk ile yapılan mücadelede kadın istihdamının “sihirli bir mermi” gibi etki etmesini beklemenin gerçekçi olmayacağını ve kadınların yolsuzluklara karışma oranının düşük olmasının, yolsuzlukların kadınların dışlandığı alanlarda gerçekleşmesi ile ilişkili olabileceğini, bu nedenle kadınların söz konusu alanlara dahil olması ile yolsuzluklara karışma oranlarının artabileceğini söylemiştir.

Yolsuzluğun ortaya çıkmasında etkili olan sosyal nedenler arasında ülkelerin demokratikleşme seviyesinin düşük olması geniş bir yer tutmaktadır. Hill (2003) tarafından yapılan çalışmada etik yasaları, siyasal kültür ahlakı, seçmen katılımı gibi bağımsız değişkenler kullanılarak demokratikleşme düzeyi ile yolsuzluklar arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmaya göre demokratikleşme seviyesi ile yolsuzluk seviyesi arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Hill (2003)'e göre yolsuzluk ile mücadele konusunda, demokratikleşme çabaları yolsuzluğu direkt olarak düşürme politikalarından daha etkili olmaktadır.

Küreselleşmenin giderek hızlanması, teknolojinin gelişmesi toplumun her kesiminde büyük değişimlere neden olmuştur. Bu değişimlerden birisi de bireylerin daha iyi şartlarda yaşamak için hızla şehirlere göç etmesidir. Göçlerin artması şehirlerde yeni fırsatların ortaya çıkmasına neden olmuş ve şehirleşmeyi yolsuzluğun ortaya çıkmasında etkili olan sosyal nedenler arasında görmemizi sağlamıştır (Aydın ve Yılmaz, 2007). İnsanlar köylerden şehirlere göç ettiklerinde çeşitli sıralarda beklememek için yasal olmayan yollara başvurabilmektedirler. Şehirlerin nüfusunun artması rüşvet verenler ile rüşvet alanların daha kolay bir araya gelebilmesini sağlar, böylece şehirleşme yolsuzlukları artırıcı etki yapar (Billger ve Goel, 2009). Ayrıca kentleşme arttıkça toplumlar yeni sorunlarla karşı karşıya gelmektedirler. Bu sorunları önlemek için yöneticiler eski yasaları düzeltmek ve güncellemek zorunda

kalırlar. Yöneticilerin yasaları güncellemesi, insanların yasal olmayan faaliyetler ile zorlukları çözüme ihtiyacını azaltır. Yasaların yeniden düzenlenmesi uzun vadeli bir süreçtir ve ulusal mevzuat sisteminin esnekliğine bağlıdır. Bu nedenle esnek mevzuat sistemlerine sahip ülkelerde, kentleşmenin yolsuzluğu artırıcı etkisinin daha az görülmesi beklenmektedir (Samadi ve Farahmandpour, 2013).

4.3. Yönetimden Kaynaklı Nedenler

Yolsuzluğun ortaya çıkmasında etkili olan yönetimden kaynaklı nedenler literatürde oldukça geniş bir yer tutmak ile birlikte, bu faktörler seçim sistemleri, parti sayıları, politik istikrarsızlıklar, bürokrasinin etkinliği, basın özgürlüğü ve merkezi yönetim şeklinde sıralanabilir (Güney, 2013). Örneğin Xin ve Rudel (2004) Latin Amerika ülkeleri üzerinde yaptıkları ve yolsuzluğun sebeplerini araştırdıkları çalışmalarında, nüfusu az olan ülkelerde bürokrasinin etkinliğinin artmasının yolsuzluk oranını artırdığını, ancak nüfusu yüksek olan ülkelerde böyle bir durum gerçekleşmediğini saptamışlardır.

Yolsuzluğun ortaya çıkmasında etkili olan siyasi istikrarsızlık konusu incelendiğinde literatürde bu konu hakkında genel olarak fikir birliği sağlanmıştır. Nurudeen, Karim ve Aziz (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada siyasi istikrarsızlık ile yolsuzluk arasındaki nedensellik ilişkisi incelenmiştir. Uzun dönemli nedensellik ilişkisinin incelendiği bu çalışmaya göre politik istikrarsızlıklar, demokrasi yolu ile yönetime gelen siyasi otoritelerin, yolsuzluğa karşı mücadele edecek gücü bulamadan, yönetim yetkisini kaybetmesine neden olmaktadır. Nurudeen vd. (2015) bu durumun yolsuzluğun çözülemeyen bir kısır döngü haline geldiğini ve siyasi istikrarsızlığın yolsuzluğa neden olduğunu vurgulamıştır.

Nur-Tegin ve Czap (2012) ise yaptıkları çalışmada siyasi istikrarsızlık ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi incelemekle birlikte, siyasi olarak istikrarsız olan ülkelerde mi yoksa istikrarlı diktatörlük ile yönetilen ülkelerde mi daha fazla yolsuzluk olduğu sorusu üzerine yoğunlaşmıştır. Bu çalışmaya göre diktatörlükle yönetilen ülkelerde, ne kadar istikrarlı olsalar bile, demokrasi ile yönetilen ancak siyasi olarak istikrarsız olan ülkelere göre daha fazla yolsuzluk görülmektedir. Nur-Tegin ve Czap (2012) diktatörlük ile yönetilen ülkelerde siyasi olarak istikrarsız olan ülkelere göre daha

fazla yolsuzluk olmasını, diktatörlük ile yönetilen ülkelerdeki kamu görevlilerinin yolsuzluk için daha istekli olması ile açıklamıştır.

Chowdhury (2004) tarafından yapılan ampirik çalışmada demokrasi düzeyinin ve basın özgürlüğünün, yolsuzluklar üzerindeki etkileri incelenmiş ve çalışmada basın özgürlüğünü temsilen Freedom House³ tarafından açıklanan ülkelere ait basın özgürlüğü verileri kullanılmıştır. Bu çalışma basın özgürlüğünün de demokrasi gibi yolsuzluklar üzerinde etkili olduğunu ve basın özgürlüğünde gerçekleşen artışın yolsuzluğu azaltıcı etki yaptığını göstermiştir.

Yolsuzluğun ortaya çıkmasında etkili olan faktörler tartışılırken değinilmesi gereken konulardan birisi de ademi merkezîyetçilik konusudur. Ademi merkezîyetçilik görev ve yetkilerin, yönetme yetkilileri tarafından, yerel ya da bölgesel yönetim birimlerine verilmesi olarak tanımlanmaktadır (Güler, 2000). Ademi merkezîyetçilik ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi inceleyen Fisman ve Gatti (2002) yaptıkları çalışmada ademi merkezîyetçilik ve yolsuzluk arasında ters yönlü ilişki bulmuşlardır. Çalışmaya göre merkezi yönetimlerdeki memur ve bürokratlar birçok yetki ve sorumluluğa sahip oldukları için hesap verebilirlikleri düşüktür. Bu nedenle daha rahat bir şekilde yolsuzluk yapabilirler. Ancak ademi merkezîyetçilik altında memur ve bürokratların görev alanları sınırlı olduğu için hesap verebilirlikleri yüksektir. Bu nedenle yolsuzluk yapma olasılıkları düşüktür.

³ Ülkeleri çeşitli konularda değerlendirerek özgürlük notu veren uluslar arası bağımsız kuruluştur.

5.YOLSUZLUĞUN ÖLÇÜLMESİ

Yolsuzluk tam olarak ölçülebilseydi muhtemelen ortadan kaldırılabilirdi. Ancak kavramsal olarak neyi ölçmek istediği bile net bir şekilde belli değildir. Yolsuzluk ölçümü yapılırken sadece rüşvet ödenen yolsuzluklar ölçülmek istenirse yapılan yolsuzlukların çok büyük bir bölümü göz ardı edilmiş olacaktır. Tüm yolsuzluk eylemleri ölçülmeye çalışıldığında ise göreceli olarak önemsiz olan birçok kavramın tanımlanamaması ve kaydı olmayan bilgilerin raporlanamaması nedeniyle ölçüm oldukça zorlaşacaktır. Bu nedenle yolsuzluğu doğrudan ölçmenin net bir yolu bulunmamaktadır (Tanzi, 1998). Ancak gazete gibi yayımlanmış kaynaklardan elde edilen yolsuzluk raporlarından, vergi daireleri, gümrük gibi resmi kuruluşların vaka çalışmalarından ya da ankete dayalı ölçümlerden yararlanarak dolaylı ölçümler yapılabilir (Tanzi, 1998).

Yolsuzluklar ölçülürken ortaya çıkan en önemli sorunlardan birisi yolsuzluk yapan kişi ve grupların, yolsuzluğu doğası gereği gizli bir şekilde yapmalarıdır. Yolsuzluğun gizli bir şekilde yapılmasının temel olarak iki nedeni vardır. Birincisi yolsuzluğun toplumsal değerlere aykırı olması ikincisi yolsuzluğun kanuni olarak suç teşkil etmesidir. Bu nedenle yolsuzluk konusunda açılan davalar ve görülen mahkemeler yolsuzluğun ölçülmesinde kullanılmasına rağmen davalar ve mahkemeler üzerinden yapılan ölçümler oldukça yetersizdir (Aktan, 2002).

Ülkeler arası karşılaştırmalar yapabilmek ve ampirik çalışmalarda kullanabilmek için yapılan ölçümlerin çok büyük bir çoğunluğu anket gibi öznel verilerden elde edilmektedir. Bu durum iki temel çekinceye sebep olmaktadır. Birincisi algılanan yolsuzluk ile gerçekleşen yolsuzluk arasında zamansal farkın bulunmasıdır. Bu durum algılanan yolsuzluğun gerçekleşen yolsuzluktan çok daha az ya da fazla olmasına yol açabilir. İkinci çekince ise yolsuzluk algısının ülkeden ülkeye, toplumdan topluma farklılık göstermesidir. Bazı toplumlarda yapılan eylemler yolsuzluk olarak algılanırken bazı toplumlarda yapılan aynı eylemler yolsuzluk olarak algılanmayabilir. Bu durum yapılan yolsuzluk ölçümlerinin hatalı olmasına neden olabilir (Karagöz ve Karagöz, 2010). Örneğin kimi ülkelerde seçime katılan siyasi partilere maddi destek sağlamak yolsuzluk olarak algılanırken kimi ülkelerde bu durum tamamen yasaldir (Karakaş ve Çak, 2007).

1990'ların ortalarından bu yana yolsuzluk ölçümlerinin anket ve uzman görüşleri ile yapılması oldukça yaygın hale gelmiştir. Anket yöntemi ile yolsuzluk ölçümünün yaygın hale gelmesinin en önemli nedenlerinden birisi Uluslararası Şeffaflık Örgütü ve Dünya Bankası gibi kuruluşların yolsuzluk ölçümü yaparken anket yöntemini kullanmasıdır (Heywood ve Rose, 2014). Anket yöntemi ile yapılan ölçümlerin güvenilirliği tartışılmakla birlikte farklı kuruluşlar tarafından yapılan ölçümler birbirlerini desteklemektedir (Tanzi, 1998).

5.1. Yolsuzluk Algılama Endeksi

Yolsuzluk Algılama Endeksi (Corruption Perception Index, CPI) Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International, TI) tarafından ölçülmektedir. Bu kurum küresel boyutta yolsuzlukla mücadele eden bir kurum olmakla birlikte yolsuzluğa karşı farkındalığın artırılmasını amaç edinmiştir (Topkaya, 2014).

Yolsuzluk algılama endeksi 13 farklı veri kaynağı kullanılarak hesaplanmakta ve bu veri kaynakları elde edilirken yalnızca ülke uzmanları ve iş insanlarına ait görüşler dikkate alınmaktadır. Uluslararası Şeffaflık Örgütü elde edilen verilerin güvenilir olması adına verilerin saygın kuruluşlardan elde edilmesine ve veri kaynaklarının sürekli olarak güncellenmesine önem vermektedir (URL-2, 2020). 2012 yılı ve öncesinde Yolsuzluk Algılama Endeksi değerlendirmeleri yapılırken ülkelere sıfır ile on arasında puanlar verilmekte ve bu puanlamaya göre sıfıra yaklaştıkça yolsuzluk algısı artarken ona yaklaştıkça yolsuzluk algısı düşmekteydi. 2012 yılından sonra ise Yolsuzluk Algılama Endeksi puanlama sistemi değişmiş ve ülkelere ait puanlamalar sıfır ile yüz arasında değişkenlik gösterirken sıfıra yaklaştıkça yolsuzluk algısı artarken yüze yaklaştıkça yolsuzluk algısı düşmektedir (URL-2, 2020).

Tablo 5.1. Yolsuzluk algılama endeksi: Türkiye

YIL	TÜRKİYE'NİN SKORU	ÜLKE SAYISI	TÜRKİYE'NİN SIRASI
1995	4,10	40	27
1996	3,54	54	33
1997	3,21	52	38
1998	3,40	85	54
1999	3,60	99	54
2000	3,80	90	50
2001	3,60	91	54
2002	3,20	102	64
2003	3,10	133	77
2004	3,20	146	77
2005	3,50	158	69
2006	3,80	163	60
2007	4,10	179	66
2008	4,60	180	58
2009	4,40	180	61
2010	4,40	178	56
2011	4,20	182	61
2012	4,90	174	54
2013	50	175	53
2014	45	198	64
2015	42	198	66
2016	41	198	75
2017	40	198	81
2018	41	198	78
2019	39	198	91

Kaynak: Uluslararası Şeffaflık Örgütü, 2019

Tablo 5.1.' de yer alan Yolsuzluk Algılama Endeksi verilerine göre Türkiye'deki yolsuzluk algısı yıllar içerisinde farklılıklar göstermektedir. Tabloya göre yolsuzluk algısının en yüksek olduğu yıllar 2002, 2003 ve 2004 yılları olarak görülmektedir. Bu durum 2001 yılında gerçekleşen kriz sonrasında Türkiye'de yolsuzluk algısının arttığını göstermektedir (Beşel, 2014).

2003 yılından sonra ise yolsuzluk algısında dalgalanmalar gerçekleşme birlikte, 2013 yılına kadar genel olarak azalmalar görülmüş, 2013 yılından sonra ise yolsuzluk algısı yeniden artışa geçmiş ve 2019 yılına kadar artış devam etmiştir. 2019 yılı itibariyle Türkiye’de yolsuzluk endeksi 39 puan seviyesinde gerçekleşmiş ve 198 ülke arasında 91. sırada yer almıştır.

5.2. Global Rekabet Endeksi

Uluslararası kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan Dünya Ekonomik Forumu tarafından ölçülen Global Rekabet Endeksi’nin (Global Competitiveness Index -GCI) temel amacı ülkeleri rekabet edebilme gücüne göre sıralamaktır. Ülkeler rekabet gücüne göre sıralanırken yolsuzluklar da rekabet gücünün bir parçası olarak hesaplanmaktadır. Yolsuzluk hesaplaması ülkelerdeki uzman görüşlerinden faydalanarak hesaplanır. 2018 yılına kadar yapılan çalışmalarda, uzmanlardan yolsuzluğun maliyetleri ve rüşvet verme durumu hakkında ülkelerini değerlendirmelerini ve birden yediye kadar puan vermelerini istemekte, bir en fazla yedi ise en düşük yolsuzluğu göstermektedir (Dančiková, 2012). 2018 yılında gerçekleştirilen değişiklik ile birlikte puanlama aralığı sıfır ile 100 arasında değiştirilmiş, sıfır en yüksek 100 ise en düşük yolsuzluğu ifade etmiştir(URL-3, 2020).

Tablo 5.2. Global rekabet endeksi: Türkiye

Yıllar	TÜRKİYE'NİN SKORU	ÜLKE SAYISI	TÜRKİYE'NİN SIRASI
2008	4,15	134	63
2009	4,16	133	61
2010	4,25	139	61
2011	4,28	142	59
2012	4,45	144	43
2013	4,45	148	44
2014	4,46	144	45
2015	4,37	140	51
2016	4,39	138	55
2017	4,42	137	53
2018	61,6	140	61
2019	62,1	140	61

Kaynak:Dünya Ekonomik Forumu, 2019

5.3. Rüşvet Verenler Endeksi

Uluslararası Şeffaflık örgütü tarafından yapılan diğer bir yolsuzluk hesaplaması Rüşvet Verenler Endeksi'dir (BribePayers Index, BPI). Hesaplanmaya başladığı 1999 yılından 2011 yılına kadar beş kez hesaplanan Rüşvet Verenler Endeksi dünya genelinde büyük çaptaki özel şirketlerin verdiği rüşveti ölçmeyi amaçlamaktadır. En son 2011 yılında hesaplanan Rüşvet Verenler Endeksi, dünya genelinde en büyük ekonomiye sahip 28 ülkede bulunan üst düzey yöneticiler ile yapılan anketler sonucunda elde edilmiştir. Söz konusu 28 ülke dünya genelinde gerçekleşen ticaretin %80'nini gerçekleştirmektedir(Hardoon ve Heinrich, 2011). Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından yayımlanan Rüşvet Verenler Endeksi ayrıca işletmeler ve hükümetlerin dünya çapında yolsuzlukla mücadele edebilmeleri için uygulanabilir tavsiyeler sunmaktadır (Hardoon ve Heinrich, 2011). Rüşvet verenler endeksi sıfır ile on arasında değişmektedir. Endekse göre ülke puanları sıfıra yaklaştıkça rüşvet verme eğilimleri artmakta ona yaklaştıkça rüşvet verme eğilimleri azalmaktadır.

Tablo 5.3.Rüşvet verenler endeksi: Türkiye

Yıllar	TÜRKİYE'NİN SKORU	ÜLKE SAYISI	TÜRKİYE'NİN SIRASI
2006	5,23	30	27
2011	7,5	28	19

Kaynak:Uluslararası Şeffaflık Örgütü, 2019

Rüşvet verenler endeksi 1999 ve 2011 yılları arasında beş kez ölçülmüş olmasına rağmen Türkiye bu ölçümlerin son ikisinde yer almıştır. 2006 yılında gerçekleşen çalışmada Türkiye 5,23 puanlık skoruyla 30 ülke arasında 27. sırada yer alırken 2011 yılında gerçekleşen çalışmada 7,5 puanlık skoruyla 28 ülke arasında 19. sırada yer almıştır.

5.4. Küresel Yolsuzluk Barometresi

Daha önce açıkladığımız yolsuzluk endeksleri gibi Küresel Yolsuzluk Barometresi de (Global CorruptionBarometer) Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından hesaplanmaktadır. Ancak daha önce açıkladığımız endekslerin aksine Küresel Yolsuzluk Barometresi uzman görüşlerinden ziyade hane halklarının görüşleri ve tecrübelerine dayanmaktadır. 2003 yılında hesaplanmaya başlanan Küresel Yolsuzluk Barometresi verileri elde edilirken yetişkin hane halkı ile yüz yüze ve telefon yoluyla anketler yapılmaktadır. Bu anketler her bölgeden binlerce yetişkinle yapılmakta ve elde edilen bilgilerin güvenilir olması için nüfus yoğunluğuna göre anket kümeleri oluşturulmaktadır. Uluslararası Şeffaflık Örgütüne göre insanların yolsuzluk algıları ve deneyimleri küresel boyutta yolsuzluk tehdidini anlamak için çok önemli bir rol oynamaktadır(URL-4, 2020).

Küresel Yolsuzluk Barometresi hesaplanırken ülkeler arası herhangi bir sıralama yapılmamakta bunun yerine, ülkelerdeki yolsuzluk algısı yüzde biçiminde ölçülmektedir. Küresel çapta son olarak 2017 yılında yapılan hesaplama göre dünya genelinde her 4 kişiden birisi son12 ayda bir kamu hizmetinden faydalanırken rüşvet ödediğini ifade etmiştir. Bu oran İngiltere’de % 0’a kadar düşüp Hindistan’da % 69’a kadar yükselirken, Türkiye’de % 18 seviyesindedir(Pring ve Vrushi, 2019).

5.5. Uluslararası Ülke Risk Rehberi

Uluslararası Ülke Risk Rehberi (International Country Risk Guide- ICRG) Ülkelerin yatırım riskini ölçen bir kurum olan Politik Risk Hizmetleri isimli özel bir kurum tarafından uygulanan, finansal ve ekonomik risk hesaplamasıdır. Bu hesaplama yapılırken 140 farklı ülkeye ait veriler hesaplanmakta ve akademisyenlerden portföy yöneticilerine kadar birçok farklı kesimin ücretli olarak bu hizmetten yararlanması sağlanmaktadır. Yatırım riski ölçülürken askeri politikalardan sosyoekonomik şartlara kadar birçok değişken kullanılmakta ve yolsuzluk da bu değişkenler arasında yer almaktadır. Uluslararası Risk Rehberi içerisinde yolsuzluk derecesi hesaplanırken her ülkeye sıfır ile altı arasında puan verilmekte, ülke puanlarının sıfıra yaklaşması yüksek yolsuzluğu gösterirken altıya yaklaşması düşük yolsuzluğu göstermektedir (Howell ve Lewellyn, 2011).

5.6. Opasite Endeksi

Opasite⁴ Endeksi Price Waterhouse Coopers isimli yönetim danışmanlığı şirketi tarafından ölçülen bir şeffaflık ölçümüdür. Ölçümler yapılırken beş farklı kriter kullanılmakta, ilgili kriterlerin İngilizce baş harfleri "CLEAR" kelimesini oluşturmakta ve şu şekilde açıklanmaktadır (Lipsey, 2001) :

1. Yolsuzluk (Corruption)
2. Yasal sistem (Legal system)
3. Ekonomi ve maliye politikaları (Economic and fiscal policies)
4. Muhasebe standartları ve uygulamaları (Accounting standards and practices)
5. Düzenleyici rejim (Regulatory regime)

Opasite endeksi sonuçları diğer endeksler ile benzer sonuçlar vermesine rağmen sadece şeffaflığı ölçmekle kalmayıp opasitenin ekonomik maliyetlerini de ölçmesi nedeniyle diğer hesaplamalardan ayrılmaktadır. Söz konusu ekonomik maliyetler ülkeler sermaye elde ederken opasitenin yabancı sermaye yatırımlarına eklenen bir ek vergi gibi algılanması ve risk primlerinin artması yoluyla gerçekleşmektedir (Aktan, 2001).

⁴Opasite: Saydam, açık ve kesin olmama durumudur.

5.7. Dünya Geneli Yönetişim Göstergeleri

Dünya geneli yönetim göstergeleri (The Worldwide Governance Indicator – WGI) dünya genelindeki uzman, vatandaş ve kurum yöneticileri üzerinde gerçekleştirilen anketler yoluyla elde edilmektedir. Anket sonuçlarına göre 6 farklı alanda sonuçlar elde edilmektedir. Bu alanlar hukukun üstünlüğü, düzenleyicilik kalitesi, hükümet etkinliği, politik istikrar ve şiddetin olmaması, konuşma özgürlüğü ve hesap verebilirlik ve yolsuzluğun kontrolüdür (Türe, Gökten ve Başer, 2016). Yolsuzluğun kontrolü göstergesi, hem küçük hem de büyük yolsuzluk biçimlerini ölçmenin yanında devletin seçkin kişiler ve özel çıkar grupları tarafından ele geçirilmesi de dahil olmak üzere kamu gücünün özel kazanç için ne ölçüde kullanıldığını ölçmektedir (Thomas, 2010).

6. YOLSUZLUK ÜZERİNE LİTERATÜR TARAMASI

Yolsuzluk ve makro ekonomik değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde yolsuzluk ve ekonomik büyüme ilişkisi literatürde önemli bir yer tutmaktadır⁵. Bu ilişki tartışılırken iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. İlk görüş yolsuzluğun ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediğini öne süren “etkin yağlama hipotezi⁶” dir. Bu görüşe göre yolsuzluk kamusal katılımları ortadan kaldırarak etkinliği arttırdığı için ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemektedir (Gerni, Emsen, Özdemir ve Buzdağlı, 2012). Çalışmalarında bu görüşü destekler nitelikte sonuçlar elde eden yazarlardan bazıları Bardhan (1997), Morgan (1964), Leff (1964), Leys (1965), Nye (1967), Huntington (1968), Lien (1986), Bayley (1966) şeklinde sıralanabilmektedir.

Etkin yağlama hipotezinin sahip olduğu temel görüş Huntington (1968 s. 386) tarafından yapılan çalışmada “Ekonomik büyüme açısından, katı, aşırı merkezileştirilmiş, dürüst olmayan bürokrasiye sahip bir toplumdaki daha kötü olan tek şey katı, aşırı merkezileşmiş, dürüst bir bürokrasiye sahip olmasıdır.” şeklinde özetlenmiştir. Bu hipotezi destekleyen birçok çalışma yapılmıştır. Ancak bu çalışmaların büyük bir çoğunluğunun yolsuzluk ile ilgili veri kaynaklarının yetersiz olduğu dönemlerde gerçekleştirildiği görülmektedir (Aksu ve Başar, 2005). Ayrıca yapılan ampirik çalışmalar yolsuzluğun ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediğini kanıtlamaktadır (Gökten, 2009).

Yolsuzluğun ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediğini savunan görüş ise “kumlama hipotezi” olarak adlandırılmaktadır (Şenol ve Erer, 2020). Yolsuzluğun ekonomik büyümeye olan olumsuz etkisi farklı aktarım kanalları ile gerçekleştirilebilmektedir. Bu kanallardan birisi yerli ve yabancı özel yatırımlardır. Buna göre yolsuzluklar yatırım ve dolaylı üretim maliyetlerini artırması, yatırım oranlarını düşürmesi ve belirsizliği arttırması gibi nedenlerle ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Bu kanallardan bir diğeri kamu harcamaları ve yatırımlardır. Kamu harcamaları ve yatırımlarında yolsuzluğun gerçekleşmesi daha yüksek sosyal ve ekonomik getirisi olan projeler yerine verimsiz projelerin seçilmesi ile sonuçlanmaktadır. Diğer taraftan yolsuzluk beşeri sermayeye yönelik özel yatırımları

⁵Literatürün tablolaştırılmış hali için EK1-EK4’e bakınız.

⁶Büyümenin önünde engel olarak görülen kırtasiyecilik sürecinin ve yavaş işleyen bürokratik sürecin yolsuzluk yoluyla ortadan kaldırılabilceğini öne süren görüş (Beşel ve Savaşan, 2014)

düşürmekte ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir (Ugur ve Dasgupta, 2011).

Mauro (1995) tarafından 67 ülkenin 1980-1983 verileri ile gerçekleştirilen çalışmada yolsuzluk ve bürokrasinin ekonomik büyüme ile olan ilişkisi incelenmiştir. Çalışmaya göre yolsuzluklar özel yatırımları düşürmekte, özel yatırımların düşmesi ise ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilemektedir. Çalışmaya göre yolsuzluk oranındaki % 1lik bir azalma yatırımları arttırarak ekonomik büyümenin % 2,9 oranında artmasını sağlayacaktır.

Yolsuzluğun ekonomik büyüme ve yatırımlar üzerine etkisini araştıran diğer bir çalışma Balamoune-Lutz ve Ndikumana (2008) tarafından yapılan çalışmadır. 33 Afrika ülkesinin 1982-2001 verilerini kullanarak, panel veri analizi yöntemiyle gerçekleştirilen bu çalışma ekonomik büyüme ve yolsuzluk arasında güçlü bir ilişki bulunduğunu ayrıca yolsuzlukların özel yatırımların düşmesine neden olarak ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilediğini saptamıştır. Çalışmaya göre özel yatırımların yolsuzluktan negatif etkilenmesinin nedenleri yolsuzluğun özel yatırımlara ek bir işlem maliyeti getirmesi ve yolsuzluğun yol açtığı belirsizliktir.

Yolsuzluk sadece özel yatırımların miktarını düşürme yoluyla değil aynı zamanda özel yatırımların verimliliğini düşürme yoluyla da ekonomik büyümeye olumsuz etki etmektedir. Yatay kesit veri analizi kullanılarak, Sarkar ve Hassan (2001) tarafından 87 ülkeye ait 1999 verileri ile gerçekleştirilen çalışmaya göre yolsuzluk düzeyinde gerçekleşen % 1 lik bir artış yatırımların verimliliğini %1 den fazla azaltmakta, bu durum ekonomik büyümeye olumsuz yönde etki etmektedir.

Mo (2001) tarafından 46 ülke üzerinde 1970-1985 yıllarına ait veriler kullanılarak gerçekleştirilen çalışma yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya göre yolsuzluk oranında gerçekleşen % 1 lik bir artış ekonomik büyümeyi % 0,72 oranında azaltacaktır. Bu çalışmada ayrıca yolsuzluğun ekonomik büyümeyi hangi yollarla etkilediği üzerinde durulmuştur. Buna göre yolsuzluk siyasi istikrarsızlığa neden olarak, beşeri sermaye düzeyini düşürerek ve

özel yatırımların düşmesine neden olarak ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir.

Del-Monte ve Papagni (2001) tarafından İtalya'nın 20 bölgesi üzerinde, 1963-1991 yıllarına ait veriler kullanılarak, panel veri yöntemiyle yapılan bir çalışmaya göre yolsuzluk ekonomik büyüme üzerinde negatif bir etkiye sahiptir. Bu çalışmada yolsuzluğun ekonomik büyümeyi etkilediği iki farklı alan üzerinde durulmuştur. Bu alanlar özel yatırımlar ve kamu yatırımlarıdır. Çalışmaya göre gerçekleşen yolsuzluklar kamunun, özel yatırımlar için gerekli olan altyapı ve servis yatırımlarını yapmasının önüne geçmekte ve kamu yatırımlarının etkinliğini azaltmaktadır.

Akai, Horiuchi ve Sakata (2005) tarafından Amerika eyaletleri üzerinde gerçekleştirilen çalışmada yolsuzluğun ekonomik büyümenin önündeki en büyük engellerden birisi olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte çalışmada yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerine olan etkisi kısa (1998-2000), orta (1995-2000) ve uzun (1991-2000) dönemde incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar yolsuzluğun ekonomik büyümeyi her üç dönemde olumsuz etkilediğini göstermiştir. Ancak kısa dönemde yolsuzluğun etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür.

Aliyu ve Elijah (2008) tarafından gerçekleştirilen çalışmada 1986-2007 yılları arasındaki veriler kullanılarak Nijerya'da yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada yolsuzluğun ekonomik büyümeyi etkilediği kanallar beşeri sermaye düzeyi, toplam istihdam ve kamu harcamaları şeklinde sıralanmıştır. Buna göre yolsuzluklar beşeri sermaye düzeyini ve toplam istihdamı düşürme yoluyla ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak çalışmada yolsuzluk ile kamu harcamaları arasındaki ilişki pozitif olarak bulunmuştur. Bu durumun sebebi olarak yapılan kamu harcamalarının % 20 sinin yolsuzluk yoluyla özel hesaplara geçmesiyle açıklanmıştır.

Dridi (2013) tarafından gelişmiş ve gelişmekte olan 82 ülke üzerinde 1980-2002 yıllarına ait veriler kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada yolsuzluğun ekonomik büyümeyi etkileme kanalları incelenmiştir. Çalışma sonucunda yolsuzluğun beşeri sermaye, siyasi istikrarsızlık ve kamu harcamaları kanalları ile ekonomik büyümeyi

olumsuz yönde etkilediği ancak çalışmada incelenen diğer kanallar olan enflasyon ve özel yatırımların ekonomik büyümeyi olumlu ya da olumsuz herhangi bir şekilde etkilemediği görülmüştür.

Yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen diğer bir çalışma Köse (2019) tarafından gerçekleştirilmiştir. 93 farklı ülke üzerinde 2002-2016 yıllarına ait veriler kullanılarak panel veri yöntemiyle uygulanan bu çalışmada ülkeler alt-orta, üst-orta ve yüksek gelirli ülkeler olmak üzere 3 farklı gruba ayrılmıştır. Çalışma sonucuna göre yolsuzlukta gerçekleşen artışlar alt-orta ve yüksek gelirli ülkelerde ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak üst-orta gelirli ülkelerde yolsuzlukta gerçekleşen artışlar büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir.

Algan, Aktakas ve Tekin (2014) tarafından Türkiye üzerinde, 1980-2011 dönemine ait veriler kullanılarak yapılan çalışmada yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiş, ancak yolsuzluk değişkeni olarak yaygın kullanılmakta olan algılanan yolsuzluk endeksleri kullanılmamıştır. Bu çalışmada yolsuzluk değişkeni için, yolsuzluk yapma suçundan hüküm giymiş olan suçluların sayısı dikkate alınmıştır. Çalışma ayrıca yolsuzlukların ekonomiye etkisini, yolsuzluk yapan bireylerin eğitim seviyesine göre incelemiştir. Buna göre orta öğretim ve yüksek öğretim düzeyinde eğitim alanların yaptığı yolsuzluk ekonomik büyümeye olumlu etki ederken orta öğretimin altı seviyede eğitim alanların yaptığı yolsuzluk ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir.

Karagöz ve Karagöz (2010) tarafından yapılan çalışmada 1980-2005 yıllarına ait veriler kullanılarak, Türkiye’de yolsuzluk, kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre yolsuzluk ve kamu harcamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamakla birlikte, ekonomik büyümenin artması yolsuzlukların da artmasına neden olmaktadır. Bu durumun nedeninin ekonomik büyümeyle birlikte gerçekleşen gelir dağılımı adaletsizliği ile açıklanabilmektedir. Buna göre ekonomik büyümeyle birlikte gelir eşitsizliğinin artması, refahın toplumda eşit olarak dağılmamasına neden olmakta bu durum ise yolsuzluğa neden olabilmektedir (Karagöz ve Karagöz, 2010).

Beşel (2015) tarafından Türkiye üzerinde gerçekleştirilen çalışmada 1985 – 2012 dönemi aylık, 1985 – 2011 dönemi yıllık veriler kullanılarak iki farklı zaman serisi analizi yapılmıştır. Çalışmanın amacı Türkiye’de yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmada elde edilen ampirik sonuçlara göre aylık ve yıllık olarak uygulanan iki analiz sonucu da yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Birçok makro ekonomik değişken üzerinde etkili olan yolsuzluk, kamu harcamaları ve kamu gelirleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yolsuzluk vergi gelirlerinin düşmesine yol açarken, kamu yatırımlarının etkinliğini azaltarak kamu giderlerinin yükselmesine neden olmaktadır. Bu nedenle yolsuzluk devletlerin gelir-gider dengesini bozmakta ve kamu borçlarının artmasına yol açmaktadır (Şahbaz, Koç ve Ata, 2013).

Yolsuzluk vergi kaçırma veya uygunsuz vergi istisnası şeklinde gerçekleştiğinde vergi gelirlerinin düşmesi kaçınılmaz bir hal almaktadır. Diğer taraftan vergi memurları rüşvet karşılığında inisiyatiflerini vergi mükelleflerinin lehine kullanarak vergi matrahlarını manipüle edebilmektedir. Vergi memuruna ödediği rüşveti bir gider kalemi olarak gören vergi mükellefi bu sürece gönüllü olarak dahil olmaktadır. Kamu gelirlerinin düşmesine neden olan bu durum devletin gerekli geliri toplamak için vergileri artırmaya neden olmaktadır. Böylece vergi mükelleflerinin vergi yükü artmakta ve bu yükten kurtulmak için vergi mükelleflerini yeniden rüşvet vermeye teşvik etmektedir (Gedikli, 2011).

Kamu gelirlerinin düşmesi ekonomik kalkınma süreci için oldukça önemli olan sosyal harcamaların finansmanını düşürmektedir. Voskanyan (2000) tarafından Ermenistan üzerinde yapılan çalışmaya göre yolsuzluk düzeyi ne kadar yüksek olursa vergi gelirleri o kadar düşük olacaktır. Bu durum eğitim ve sağlık harcamaları gibi sosyal harcamaların düşük olmasına neden olmaktadır. Sosyal harcamaların düşük olması ekonomik kalkınma için önemli bir bileşen olan beşeri sermaye oluşumunu olumsuz yönde etkilemektedir.

Literatür incelendiğinde yolsuzluğun kamu harcamaları üzerinde arttırıcı bir etkisinin olduğu genel olarak kabul görmektedir. Şahbaz vd. (2013) tarafından, 2011 yılına ait verilerle, 27 AB ülkesi üzerinde gerçekleştirilen ve yatay kesit veri analizi uygulanan çalışmada yolsuzluk ile kamu borcu arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya göre yolsuzluk kamu gelirleri üzerinde olduğu gibi kamu harcamaları üzerinde de olumsuz bir etkiye sahiptir. Yolsuzluk kamu harcamalarının miktarını arttırarak ve dağılımını etkileyerek etkinsizliğe neden olmaktadır. Çalışma sonucunda yolsuzluklarda gerçekleşecek olumlu değişimlerin kamu borçlarında bir azalma sağlayacağı ifade edilmektedir.

Yolsuzluk ile kamu borçları arasındaki ilişkiyi inceleyen diğer bir çalışma Topal ve Keyifli (2016) tarafından gerçekleştirilmiş ve kamu sektöründe gerçekleşen yolsuzluk düzeyinin azalmasının kamu borç yükünü düşüreceği saptanmıştır. 34 OECD ülkesi üzerinde, 1998-2014 dönemine ait veriler kullanılarak yapılan çalışmaya göre yolsuzluk oranının yüksek olduğu ülkelerde kamu borcu da yüksektir. Çalışmada uygulanan panel veri analizi sonuçlarına göre yolsuzluk oranında gerçekleşen %1 lik bir azalma kamu borçlarında % 2,7 lik bir azalma sağlayacaktır. Çalışmada hükümetlerin kamu borç yükünü hafifletmek adına yolsuzluğa karşı her türlü önlemi alması gerektiği vurgulanmaktadır.

Yolsuzlukların kamu harcamalarının etkinliğini azaltması farklı şekillerde gerçekleşebilmektedir. Yolsuzluklar, kamu yatırımlarının daha yüksek sosyal ve ekonomik getirileri olan projeler yerine daha yüksek siyasi getirileri olan projelerin seçilmesine sebep olmaktadır. Yolsuzlukların diğer bir etkisi kamu yatırımlarının büyük ve sermaye yoğun projelere aktarılmasıdır. Bu durum ilerleyen süreçte söz konusu kamu yatırımlarının yüksek borçlanma maliyetleriyle bile karşılanamamasına sebep olmaktadır (Ugur ve Dasgupta, 2011).

Yolsuzluğun kamu harcamalarını ne şekilde etkinsiz hale getirdiği incelendiğinde yüksek yolsuzlukların kamu altyapısının kalitesini ve işletme bakım harcamalarını düşürmekte, kalkınma projelerinin yarıda kalmasına neden olduğu görülmektedir. Ayrıca dış tehditlerle alakalı olmayan askeri harcamaların da yolsuzluk ile ilgili olduğu görülmektedir. Buna göre daha az yolsuzluğun bulunduğu ve daha az baskıcı

rejimlerin olduğu durumlarda kamu harcamalarının etkinliğinin artması beklenmektedir (Hillman, 2004).

Yolsuzluk kamu harcamalarının bileşimini değiştirerek de etkinsizleştirmektedir. Mauro (1998) tarafından 100 den fazla ÷lke üzerinde, 1982-1995 dönemi ortalaması alınarak, yatay kesit veri analizi ilegerçekleştirilen çalışmada yolsuzlukların kamu harcamaları bileşenini ne şekilde etkilediği incelenmiştir. Çalışmaya göre yolsuzluk ile eğitim harcamaları arasındaki ilişki negatif yönlüdür. Mauro (1998)'ya göre bu durumun temel sebebi eğitim harcamalarının, büyük altyapı projeleri ve savunma harcamaları gibi diğer harcamalara göre rüşvet toplamaya daha elverişsiz olduğu düşüncesidir. Bu durum ekonomik kalkınma için oldukça önemli bir yeri olan eğitim kazanımlarının elde edilmesinin önüne geçmektedir. Çalışmaya göre yolsuzluk düzeyinde gerçekleşecek olan iyileşmeler eğitim harcamalarının toplam kamu harcamaları içindeki payını artıracaktır.

Türkiye'de 1982-2003 yılları arasındaki ilişkiyi inceleyen ve Bağdigen ve Dökmen (2006) tarafından yapılan çalışmada kamu harcamaları alt bileşenleri ve yolsuzluk arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada konsolide bütçe harcamaları ile birlikte alt bileşenleri olan eğitim, sağlık, savunma ve yatırım harcamalarının da yolsuzluk ile arasındaki ilişki incelenmiş ve pozitif bir ilişki bulunmuştur. Eğitim ve sağlık harcamalarının yolsuzluklar ile ilişkisinin pozitif bulunmasının sebebi, incelenen dönemde Türkiye'nin sahip olduğu eğitim ve sağlık altyapısının yetersiz olması ve bu yetersizliğin giderilmesi için yapılması gerekli olan yatırımların yolsuzluklara zemin hazırlamasıdır(Bağdigen ve Dökmen, 2006).

Bakırtaş (2012) tarafından Türkiye üzerinde, 1996-2010 dönemine ait veriler kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada yolsuzluğun vergi gelirleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmaya göre yolsuzluk oranı ile vergi gelirleri arasında negatif bir etki bulunmaktadır. Vergi gelirlerinin yolsuzluklar ile aşındırılması kamu gelirlerinin azalmasına neden olmakla birlikte toplumun vergi ödemeye olan bakış açısını ve hükümete olan güvenini olumsuz etkilemektedir (Bakırtaş, 2012).

Yolsuzluk tarafından etkilenen diğerk bir makro ekonomik değişken doğrudan yabancı yatırımlardır. Doğrudan yabancı yatırımlar özellikle gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaç duydukları sermayeyi karşılamasına yardımcı olmaktadır. Bu yatırımlar istihdamı, sermaye oluşumunu, sermaye malı ihracatını arttırarak ekonomik büyümeye katkıda bulunmanın yanında, bilgi ve tecrübe kaynağı sağladığı için teknolojik yenilik ve verimlilik artışı da sağlamaktadır (Ekinci, 2011).

Doğrudan yabancı yatırımların yönlendirilmesinde ekonomik faktörler kadar politik istikrar, hukukun üstünlüğü, bürokratik işleyiş, demokratikleşme seviyesi ve yolsuzlukla mücadele gibi sosyal faktörler de oldukça önemlidir. Söz konusu kurumsal şartların uygunluğu uzun vadeli sözleşmelerin uygulanmasında sorun yaşanmayacağını ve mülkiyet haklarının garanti altına alındığı anlamına gelmektedir. Kurumsal şartların uygunluğu yabancı yatırımcı açısından maliyetleri en aza indirmekle birlikte yabancı yatırımların artmasını sağlamaktadır (Demirtaş ve Akçay, 2006)

Yolsuzluklar doğrudan yabancı yatırımları, yatırımcılar tarafından ek bir maliyet gibi algılanmaları, yatırım projelerinin maliyetini arttırmaları gibi nedenlerle engellemektedir. Yolsuzluk ile doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki ilişkiyi inceleyen önemli çalışmalardan birisi Wei (1997) tarafından, kaynak ve ev sahibi ülke ayrımı yapılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada en küçük kareler yöntemi kullanılarak 14 kaynak ülkeden (sourcecountry) 41 ev sahibi ülkeye (hostcountry) yapılan doğrudan yabancı yatırımlar ile yolsuzluk arasındaki ilişki incelenmiş ve değişkenler arasında negatif bir ilişki saptanmıştır. Çalışmaya göre ev sahibi ülkelerde yolsuzluğun varlığı yabancı yatırımcılar tarafından vergi gibi algılanmakta ve bu oran vergilerin % 20 ye kadar arttırılması ile eşdeğergörülebilmektedir. Ancak çalışmada yolsuzluğun şeffaflığı azaltması ve vergilerin aksine, önceden duyurulmaması gibi nedenlerle doğrudan yabancı yatırımları engelleme konusunda vergilerden daha etkili olduğu vurgulanmaktadır (Wei, 1997).

Kaynak ve ev sahibi ülke ayrımı yaparak gerçekleştirilen çalışmalardan bir diğeri Smarzynska ve Wei (2000) tarafından yapılmıştır. Geçiş ekonomilerinde yolsuzluğun doğrudan yabancı yatırımlara olan etkisinin incelendiği çalışmada Doğu Avrupa ve

eski Sovyet ülkelerine ait 1995 verileri kullanılmıştır. Çalışmaya göre artan yolsuzluk oranları, ortaklık yoluyla yapılanlar hariç tutulmak üzere doğrudan yabancı yatırımları % 10-20 oranında düşürmektedir. Yolsuzlukların doğrudan yabancı yatırımlara yaptığı etki toplam olarak değerlendirildiğinde ise bu etki doğrudan yabancı yatırımların oranlarını belirleyen en önemli değişken olarak gösterilen iş gücü maliyeti ve kurumlar vergisinin bile önüne geçmektedir.

Yolsuzluklar özellikle ortaklık yoluyla yapılan yatırımların oranını büyük oranda azaltmaktadır. Yolsuzluk oranının yüksek olduğu ülkelerde yabancı yatırımcılar bürokratik süreçleri kısaltmak adına yatırım yapacakları ülkede ortak edinme konusunda isteklidir. Ancak diğer taraftan yolsuzluk yabancı yatırımcının maddi olmayan varlıklarının etkin bir şekilde korunma ihtimalini azaltırken yerli ve yabancı ortaklar arasındaki uyuşmazlıkların adil bir şekilde karara bağlanması olasılığını azaltmakta, bu da yerel bir ortağa sahip olma isteklerini düşürmektedir (Smarzynska ve Wei, 2000). Yolsuzluk oranının yüksek olduğu ülkelere yapılan yatırımlar incelendiğinde, ileri teknoloji kullanılan şirketlerin bu ülkelere yatırım yapma konusunda isteksiz olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni yabancı yatırımcıların mevcut teknoloji ve teknik bilgi birikiminin sızdırılması konusunda endişe duymasıdır (Smarzynska ve Wei, 2000).

Al-Sadig (2009) tarafından yapılan çalışmada yolsuzluğun doğrudan yabancı yatırımlar üzerine etkisi hem yatay kesit veri analizi hem panel veri analizi kullanılarak yapılmıştır. Çalışmada panel veri analizi uygulanırken gelişmiş ve gelişmekte olan 117 ülkeye ait 1984-2004 dönemi verileri kullanılmış, yatay kesit veri analizi uygulanırken ise bu dönemin ortalaması alınmıştır. Yatay kesit veri analizi uygulanan bölümde yolsuzlukların doğrudan yabancı yatırımlar üzerine olan azaltıcı etkisi oldukça büyük orandadır. Bu durumun sebebi yabancı yatırımcıların izin belgeleri, yatırım ruhsatları, vergi değerlendirmeleri ve polis koruması gibi kazanımlar elde etmek için, yolsuz hükümet bürokratlarına rüşvet vermesi nedeniyle, yolsuzluğun iş yapmanın ek bir maliyeti veya kâr vergisi olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak, yolsuzluğun yatırım projelerinin beklenen kârlılığını azaltması beklenebilir. Yatırımcılar bu nedenle yurtdışına yatırım yapma kararlarında ev sahibi bir ülkedeki yolsuzluk seviyesini dikkate alacaktır. Çalışmanın

panel veri analizi uygulanan kısmında ise yolsuzluğun doğrudan yabancı yatırımlar üzerine olan etkisi azalmaktadır. Bu bölümde doğrudan yabancı yatırımların ev sahibi ülkenin sahip olduğu kurumların kalitesinden, yolsuzluktan etkilendiğinden daha fazla etkilendiği saptanmıştır (Al-Sadig, 2009).

Habib ve Zurawick (2002) tarafından en küçük kareler yöntemi kullanılarak, 89 ülke üzerinde gerçekleştirilen çalışmayapılırken 1996-1998 dönemi dikkate alınmıştır. Elde edilen ampirik bulgulara göre yolsuzluklar, hem etik hem de ekonomik açıdan yanlış olarak görülmesi nedeniyle yabancı yatırımcılar yolsuzluğun yüksek olduğu ülkelerde yatırım yapmaktan kaçınabilmektedir. Yolsuzluk ayrıca yapılan yatırımların yönetilmesini zorlaştırmakta, riski ve maliyeti arttırmaktadır. Çalışmanın değindiği diğer bir konu yatırım yapan ülkedeki yolsuzluk oranı ile yatırım yapılan ülkedeki yolsuzluk farkıdır. Buna göre ülkeler arasında yolsuzluk farkı arttıkça yatırım yapılma ihtimali düşmektedir (Habib ve Zurawick, 2002).

Egger ve Winner (2005) tarafından gelişmiş ve gelişmekte olan 73 ülke üzerinde, panel veri yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada yolsuzluğun doğrudan yabancı yatırımlar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada 1995-1999 dönemine ait veriler kullanılmış, yolsuzlukların doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde bir tür “gasp eden el” mi yoksa “yardım eden el” mi olduğu tartışılmıştır. Elde edilen ampirik bulgulara göre yolsuzluk hem kısa hem de uzun dönemde doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde arttırıcı bir etki yaparak “yardım eden el” görevi görmektedir.

Egger ve Winner (2006) tarafından yapılan bir diğer çalışmada 1983-1999 yıllarına ait veri kullanılarak 80 ülke(21 OECD üyesi 59 OECD üyesi olmayan) üzerinde, panel veri yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, ev sahibi ülkede gerçekleşen yolsuzluklar doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde azaltıcı bir etki yaratmak ile birlikte, doğrudan yabancı yatırımları etkileyen diğer faktörlerin artması nedeniyle bu etki giderek azalmaktadır.

Koyuncu (2010) tarafından 71 ülke üzerinde, panel veri yöntemi kullanılarak yapılan çalışmada kurumsal kalitenin göstergelerinden olan mülkiyet hakları, yargı bağımsızlığı ve yolsuzluğun doğrudan yabancı yatırımlar üzerine olan etkisi

incelenmiştir. 2000-2007 yıllarına ait veriler kullanılarak gerçekleştirilen çalışmanın ampirik bulgularına göre kullanılan her bir kurumsal kalite göstergesi doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde etkili olmakla birlikte, değişkenler arasında en büyük etki yolsuzluk değişkenine aittir. Çalışmaya göre mülkiyet hakları ve yargı bağımsızlığı doğrudan yabancı yatırımlara pozitif etki ederken yolsuzluğun artması negatif yönde etkilemektedir.

Ay, Kızılkaya ve Akar (2016) tarafından Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 10 gelişmekte olan ülke üzerinde yapılan çalışmada yolsuzluk ve demokrasinin doğrudan yabancı yatırımlar üzerine olan etkisi incelenmiştir. 1995-2013 yıllarına ait veriler ve panel veri yöntemi kullanılan çalışmada elde edilen bulgulara göre demokrasi seviyesinin artması, yolsuzluk seviyesinin ise azalması doğrudan yabancı yatırımları pozitif etki etmektedir. Buna göre yolsuzluk oranlarında gerçekleşen %1 lik bir azalma doğrudan yabancı yatırımları %1,11 oranında artıracaktır. Çalışmada ayrıca yapılan uzun ve kısa dönem nedensellik testlerine göre nedenselliğin yönü yolsuzluklardan doğrudan yabancı yatırımlara doğru gerçekleşmektedir. Elde edilen bu sonuçlar da yolsuzluğun doğrudan yabancı yatırımları etkilediğini göstermektedir.

Yurdakul (2013) tarafından Türkiye üzerinde yapılan çalışmada, 1992-2010 dönemine ait aylık veriler kullanılarak, yolsuzluğun doğrudan yabancı yatırımlar üzerine olan etkisi incelenmiştir. Çalışmada elde edilen ampirik bulgulara göre yolsuzluklar doğrudan yabancı yatırımların nedenlerinden birisi olmakla birlikte negatif yönde etkilemektedir. Elde edilen sonuçlar birçok çalışmada tartışılan ve özellikle Asya ülkelerinde yolsuzluğun doğrudan yabancı yatırımlar üzerine olumlu etki edeceğini öne süren “yardım eden el” görüşünün Türkiye için geçerli olmadığını göstermektedir (Yurdakul, 2013).

Yolsuzluğun etkilediği diğer bir makro ekonomik değişken gelir dağılımıdır. Gelir dağılımı bir ülkede belli bir dönemde ortaya çıkarılan milli gelirin bireyler ve üretim faktörleri arasındaki dağılımını ifade etmektedir (Şahin, 2000). Yolsuzluklar yanlış vergi sistemlerini ortaya çıkarması, sosyal programları zayıflatması, beşeri sermaye birikimini olumsuz etkilemesi ve eğitimde eşitsizliğe neden olması gibindenlerle gelir dağılımında adaletsizliği arttırmaktadır. Bu durum toplumsal sınıfların

birbirinden ayrışmasına ve toplum bütünlüğünün bozulmasına neden olmaktadır (Künü, 2018). Dünya genelinde gelir dağılımında adaletsizliğin bulunması tüm ülkeleri ilgilendiren bir problem olmakla birlikte özellikle gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelerdeki yaşam standartlarına ulaşabilmeleri için gelir dağılımını daha adaletli hale getirmeleri gerekmektedir (Şahin, 2019).

Gyimah-Brempong (2002) tarafından 21 Afrika ülkesi üzerinde 1993-1999 dönemine ait verileri ile panel veri yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada yolsuzluğun büyüme ve gelir dağılımı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Elde edilen ampirik bulgulara göre yolsuzluklar Afrika ülkelerinde gelir dağılımında adaletsizliğe neden olmaktadır. Çalışmaya göre yolsuzluk oranında gerçekleşen %1 artış gelir dağılımı adaletsizliğini % 1,54 arttırmaktadır. Bu nedenle Afrika ülkelerinde ortaya çıkan yolsuzluklar zenginlerden ziyade fakirlere zarar vermektedir. Afrika ülkelerinde ekonomik kalkınmayı sağlamak için dış yardım almaktansa kurumsal reformlar aracılığı ile yolsuzluğun neden olduğu verimsizliğin ortadan kaldırılmasının daha etkili olacağı vurgulanmaktadır(Gyimah-Brempong, 2002).

Gyimah-Brempong (2006) tarafından yapılan çalışmada bölgesel farklılıklar dikkate alınarak yolsuzluğun ekonomik büyüme ve gelir dağılımı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Afrika, Asya, Latin Amerika ve OECD ülkelerinden toplam 61 ülkeye ait 1980-1998 dönemine ait verileri kullanılarak yapılan çalışmada yolsuzluğun gelir dağılımı adaletsizliğinde artışa neden olduğu ancak bu etkinin bölgeden bölgeye farklılık gösterdiği saptanmıştır. Elde edilen ampirik bulgulara göre yolsuzluktaki bir standart sapma artış gelir eşitsizliğini OECD ülkelerinde yaklaşık 0,05 puan, Asya ülkelerinde 0,14 puan, Afrika ülkelerinde 0,25 puan ve Latin Amerika ülkelerinde 0,33 puan artırmaktadır. Bu sonuçlar yolsuzluğun ekonomik büyüme ve gelir dağılımı üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya en çok dünyanın en yoksul ve en yavaş büyüyen bölgelerinin ihtiyaç duyduklarını göstermektedir (Gyimah-Brempong, 2006).

Dinçer ve Günalp (2012) tarafından 48 Amerika eyaleti üzerinde 1981-1997 verileri ile panel veri yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada yolsuzluğu temsilen yaygın bir

şekilde kullanılan algılanan yolsuzluk yerine yolsuzluk nedeniyle hüküm giymiş kamu çalışanlarının sayısı kullanılmıştır. Ampirik sonuçlara göre yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasında anlamlı bir ilişki elde eden çalışmada yolsuzlukların artmasının gelir eşitsizliğinin artmasına neden olduğu saptanmıştır.

Andres ve Ramlogan (2012) tarafından 19 Latin Amerika ülkesi üzerinde 1982-2002 dönemine ait veriler ile panel veri yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada yolsuzluğun gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada elde edilen ampirik bulgulara göre yolsuzluğun artması gelir dağılımı adaletsizliğini azaltmaktadır. Bu durum genel literatür ile uyumsuz olmak ile birlikte Latin Amerika ülkelerinde kayıt dışı ekonomi oranının yüksek olması, yolsuzluğun azalmasının operasyonel maliyetleri artırarak kârı azaltması gibi nedenlerle açıklanmaktadır. Buna göre kayıt dışı ekonominin varlığı, kayıtlı ekonomilerde iş bulmakta zorlanacak olan en düşük gelir gruplarına iş imkanı sağlayarak gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltmaktadır. Diğer yandan bazı hükümet projeleri yolsuzluk oranlarını artırmanın yanında en düşük gelir gruplarının da gelirini artırmaktadır (Andres ve Ramlogan, 2012).

Avcı ve Avcı (2017) tarafından 23 OECD ülkesi üzerinde 1984-2011 yıllarına ait veriler kullanılarak panel veri yöntemiyle uygulanan çalışmada kurumsal kalite ile gelir dağılımı arasındaki ilişki incelenmiştir. Kurumsal kalite verisi oluşturulurken aralarında yolsuzluğun da bulunduğu 12 alt bileşenden faydalanılmıştır. Çalışmaya göre kurumsal kalitenin iyileşmesi, günümüzde oldukça önemli ekonomik sorunlarından birisi olarak görülen gelir eşitsizliği sorunun çözülmesine yardımcı olacaktır.

Künü, (2018) tarafından Türkiye üzerinde yapılan çalışmada yolsuzluk ve gelir dağılımı arasındaki ilişki incelenmiştir. 1984-2014 yıllarına ait verilerin kullanılarak değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin incelendiği çalışmada yolsuzluk ve gelir dağılımı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ortaya çıkan bu durum yolsuzluk ve gelir dağılımı ilişkisini inceleyen genel literatür ile uyumsuzdur. Ancak Türkiye ekonomisinde son zamanlardameydana gelen yüksek büyüme, sosyal programlarda artış, beşeri sermaye artışı ve eğitimde fırsat eşitliğinin oluşturulması

gibi nedenler gelir dağılımı ve yolsuzluk arasında nedensellik ilişkisi bulunmamasını açıklamada yardımcı olabilmektedir (Künü, 2018).

Literatür incelendiğinde yolsuzluk ile önemli bir ilişkisi bulunduğu görülen diğer bir makro ekonomik değişken kayıt dışı ekonomidir ⁷ Bağırzade (2012) tarafından gerçekleştirilen teorik çalışmada; Faulend ve Sosic (2000), Akçay (2001), Choi ve Thum (2002) May, Pyle ve Sommers (2002), Çule(2004), Çule ve Fulton (2005), Enste (2005), Katsios (2006), Dreher ve Schneider (2006) tarafından yapılan çalışmalarda yolsuzluk ve kayıt dışı ekonomi arasında güçlü bir neden sonuç ilişkisi gözlemlenmiştir.

Johnson, Kaufmann ve Zoido (1998) tarafından yapılan çalışmada Latin Amerika, OECD ve eski Sovyet bloğu ülkelerini temsilen 49 ülkeye ait veriler kullanılmış, yolsuzluk ile kayıt dışı ekonomi arasındaki ilişki incelenmiştir. 1990'lı yıllara ait verilerin kullanıldığı çalışmada değişkenler arasında pozitif bir ilişki saptanmıştır. Buna göre yolsuzluk oranında % 1 artış kayıt dışı ekonomiyi % 1,7 arttıracaktır. Çalışmaya göre bürokrasinin zayıf, hukukun üstünlüğünün göz ardı edildiği ortamlarda, yetkililerin bireysel davaları etkin bir denetim olmadan belirlemelerine olanak tanınmaktadır. Bu durum yolsuzluk için olgunlaşmış koşullar yaratmakta bu nedenle birçok firma yer altında çalışmayı tercih etmektedir (Johnson, Kaufmann ve Zoido,1998).

Schneider (2006) tarafından 1999-2005 dönemine ait veriler kullanılarak, gelişmekte olan, geçiş ve yüksek derecede gelişmiş OECD ekonomileri de dahil olmak üzere 145 ülke için yolsuzluk ve kayıt dışı ekonomi arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya göre yüksek gelirli ülkelerde yolsuzluk ile kayıt dışı ekonomi arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Düşük gelirli ülkelerde ise yolsuzluk ve kayıt dışı ekonomi üzerinde doğru yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

⁷Kayıt dışı ekonomi birkaç farklı şekilde tanımlanmakla birlikte genel anlamda resmi istatistiklere yansımaya yasal ya da yasadışı, bütün üretim faaliyetlerini kapsamaktadır. Tanımda üretim kavramı, uyuşturucu ticareti, kumar gibi katma değer üretilen yasadışı faaliyetleri kapsarken hırsızlık gibi katma değer sağlamayan faaliyetleri kapsamamaktadır (Çetintaş ve Vergil, 2011).

Ouédraogo (2017) tarafından 23 Sahra altı ülkeye ait veriler kullanılarak yapılan çalışmada yönetim kalitesi ve yolsuzluğun kayıt dışı ekonomi üzerindeki etkisi incelenmiştir. 2000-2010 yıllarına ait verilerin kullanıldığı çalışmaya göre yönetim kalitesinin kötüleşmesi ve yolsuzluğun artması kayıt dışı ekonominin toplam ekonomi içindeki payını arttırmaktadır.

Yolsuzlukla sıkı bir ilişki içerisinde olan diğer bir ekonomik değişken enflasyondur. Yolsuzluk ve enflasyon arasındaki ilişki incelendiğinde aralarında pozitif bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Enflasyon oranının düşük olduğu ülkelerde yolsuzluk oranları da düşük oranlarda seyretmektedir. Yolsuzluk ve enflasyon arasındaki ampirik ilişkiyi inceleyen çalışmaların bir bölümünde yolsuzluğun enflasyona neden olduğu görülürken, bazılarında enflasyonun yolsuzluğa neden olduğu görülmektedir (Akça, Ata, ve Karaca, 2012).

Getz ve Volkema (2001) tarafından 1997 yılına ait veriler ile, 163 ülke üzerinde, yatay kesit veri analizi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada yolsuzluk ile ekonomik ve kültürel faktörler arasındaki ilişki incelenmiştir. Yolsuzluk ile ekonomik faktörler arasındaki ilişki incelenirken enflasyon değişkeni modele dahil edilmiş ve yolsuzlukla aralarında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Buna göre yolsuzlukların artması enflasyonun artmasına neden olmaktadır.

Braun ve DiTella (2004) tarafından 1982-1994 dönemine ait verilerin ortalamaları alınarak, 75 ülke üzerinde, yatay kesit veri analizi yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmada enflasyondaki değişimler ve yolsuzluk arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada elde edilen ampirik bulgulara göre yolsuzluk ile enflasyon değişimleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmakta ve enflasyondaki değişimler yolsuzluğa neden olmaktadır. Çalışmaya göre daha yüksek enflasyon değişkenliği, yolsuzluk nedeniyle yatırım maliyetini arttırmaktadır. Enflasyon artışları yolsuzluk kanalı ile daha düşük yatırımların daha düşük büyümeye yol açmasına neden olacaktır (Braun ve DiTella, 2004).

Al-Marhubi (2000) tarafından 41 ülkeye ait 1980-1995 yıllarına ait ortalama verileri kullanılarak yapılan çalışmada yolsuzluk ile enflasyon arasındaki ilişki incelenmiştir.

Yatay kesit veri analizi yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmada elde edilen bulgulara göre yolsuzluğun yüksek olduğu ülkelerde enflasyon oranı da yüksek bir oranda gerçekleşmektedir. Çalışmaya göre yolsuzluğun enflasyon üzerinde artırıcı etkilerinin olmasının farklı nedenleri olabilmektedir. Bu nedenler yolsuzluğun vergi kaçakçılığını ve vergi tahsilât maliyetini yükseltmesi, işletmecilerin yolsuzluklara karşı yeraltında faaliyet göstermeleri, yolsuzluğun kamu gelirlerini azaltıp kamu harcamalarını artırma yoluyla mali açıklığa neden olması şeklinde özetlenebilmektedir (Al-Marhubi, 2000).

Piplica (2011) tarafından 10 geçiş ekonomisi üzerinde yapılan çalışmada yolsuzluğun enflasyon üzerindeki muhtemel etkileri incelenmiştir. 1995-2008 yıllarına ait verilerin kullanıldığı çalışmada yolsuzluğun enflasyon üzerindeki direkt etkisinin düşük bir seviyede olduğu saptanmıştır. Geçiş ülkelerindeki yolsuzluk faaliyetlerinin önemli bir bölümü, daha önce devlete ait olan işletmelerin özelleştirilmelerisürecinde gerçekleştiğini vurgulamak önemlidir. Bu nedenle, yolsuzluk ve enflasyon arasındaki doğrudan ilişki zayıftır, ancak yolsuzluk faaliyetlerinin enflasyon üzerindeki etkisi dolaylı olarak gerçekleşebilmektedir. Gerçekleşen yolsuzluklar çeşitli şekillerde devlet işletmelerinin maliyetini artırmakta, yolsuzluk maliyeti olarak adlandırılan bu artışlar nihai tüketiciye yansıtılmaktadır. Yolsuzluğun enflasyon üzerindeki artırıcı etkisi zaman gecikmesi ile gerçekleşmektedir. Çünkü dolaylı etkiler, yolsuzluk maliyetini nihai sahiplerine geçirmek için belirli bir süreye ihtiyaç duymaktadır(Piplica, 2011).

Akça vd. (2012) tarafından düşük, orta ve yüksek gelir düzeyine sahip 97 ülkeye ait 2002-2010 verileri ile gerçekleştirilen çalışmada yolsuzluk ve enflasyon arasındaki ilişki incelenmiş ve aralarında pozitif bir ilişki saptanmıştır. Bu çerçevede, enflasyon hem yolsuzluk nedeni hem de yolsuzluktan kaynaklanan bir durum olarak tanımlanmaktadır. Panel veri yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmaya göre enflasyon bireylerin gelir kaybına uğramasına neden olmakta bu durum bireylerin yolsuzluk gibi farklı yollar ile gelir elde etmeye çalışmasına yol açmaktadır. Diğer taraftan yolsuzluğun yüksek olduğu ülkelerde vergi gelirleri düşmektedir. Vergi gelirlerinin düşmesi ise hükümetleri para basmaya itmekte, enflasyonist süreçlerin yaşanmasına neden olmaktadır.

7.EKONOMETRİK BİR UYGULAMA: DÜNYA ÜLKELERİ

Yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin incelendiği bu bölümde kullanılan modeller, değişkenler, veri setleri ve tahmin sonuçlarına yer verilecektir. Çalışmada yer alan analizler Kıta Amerika, Asya-Pasifik, MENA, Sahra Altı Afrika ve AB ülkeleri için ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca tüm dünya ülkelerinin hepsinin yer aldığı bir model tahmin sonuçlarına da yer verilmiştir.

Tablo 7.1. Çalışmaya dahil edilen ülkeler

Kıta Amerika	Asya-Pasifik	MENA	Sahra Altı	AB
Kanada	New Zealand	Birleşik Arap	Botsvana	Danimarka
Barbados	Singapore	Emirlikleri	Cape Verde	Finlandiya
Amerika	Australia	İsrail	Mauritius	İsveç
Birleşik	Hong Kong	Bahreyn	Ruanda	İsviçre
Devletleri	Japan	Ürdün	Seyşeller	Norveç
Şili	Bhutan	Umman	Namibya	Hollanda
Uruguay	Korea (South)	Kuveyt	Gana	İzlanda
Bahamalar	Brunei	Suudi Arabistan	Lesoto	Lüksemburg
Saint Lucia	Malaysia	Tunus	Güney Afrika	Almanya
Porto Riko	Sri Lanka	Fas	Burkina Faso	Belçika
Saint Vincent	China	Cezayir	Malawi	Birleşik Krallık
ve Grenadinler	Thailand	Mısır	Zambiya	Fransa
Dominika	India	Lübnan	Benin	Avusturya
Kosta Rika	Mongolia	İran	Senegal	İrlanda
Küba	Philippines	Yemen	Gabon	Kıbrıs
Brezilya	Indonesia	Libya	Tanzanya	İspanya
Trinidad ve	Vietnam	Irak	Gambiya	Estonya
Tobago	Nepal		Mali	Portekiz
El Salvador	Pakistan		Etiyopya	Slovenya
Jamaika	Bangladesh		Nijer	Polonya
Panama	Papua New		Madagaskar	Malta
Peru	Guinea		Moritanya	Macaristan
Surinam	Cambodia		Mozambik	Litvanya
Kolombiya	Laos		Sierra Leone	Çek
Arjantin	Myanmar		Togo	Cumhuriyeti
Bolivya			Fildişi Sahili	Letonya
Meksika			Uganda	Slovakya
Guatemala			Komorlar	Romanya
Dominik			Kenya	İtalya
Cumhuriyeti			Nijerya	Bulgaristan
			Kamerun	Yunanistan

Tablo 7.1.'in devamı

Ekvador	Orta Afrika
Nikaragua	Cumhuriyeti
Guyana	Kongo
Honduras	Cumhuriyeti
Paraguay	Gine-Bissau
Haiti	Gine
	Angola
	Kongo
	Demokratik
	Cumhuriyeti
	Ekvator Ginesi
	Zimbabve
	Burundi
	Çad
	Sudan

7.1. Veriler ve Değişkenler

Bu çalışmada 1996-2018 yılları arasını kapsayan, dengeli ve dengesiz panel veri setine başvurulmuştur. Dar ve geniş model olmak üzere iki ayrı model tahmin edilmiştir⁸. Her iki modelde de bağımlı değişken olarak iktisadi büyümeyi temsilen kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasıla (KBGSYİH) değişkeni kullanılmıştır. Dar modelde açıklayıcı değişken olarak yolsuzluk ve bağımlı değişkenin gecikmeli değerleri kullanılmıştır. Geniş modelde ise açıklayıcı değişken olarak Barro (2003)'da belirtilen ve büyümenin belirleyicileri olarak literatürde kullanılan değişkenler olan hukukun üstünlüğü (rule of law), yatırım oranı, doğurganlık oranı, kamu harcaması, enflasyon oranı ve diğer çalışmalarda yine sıklıkla başvurulan demokrasi seviyesi değişkenleri kullanılmıştır. Yolsuzluk⁹ ve hukukun üstünlüğü değişkenlerine ilişkin veriler için Dünya Geneli Yönetişim Göstergelerinden (The World Wide Governance Indicator- WGI) elde edilmiştir. Demokrasi seviyesi için Gründler ve Krieger(2016) tarafından üretilen demokrasi değerleri kullanılmıştır. Diğer söz konusu değişkenler ise Dünya Bankasından elde edilmiştir.

Büyümenin belirleyicileri olarak göz önüne aldığımız bazı değişkenlerin iktisadi büyüme üzerindeki etkileri net değildir. Örneğin kurumsal bir faktör olan hukukun üstünlüğü değişkeni ile iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi ortaya koyan

⁸ Dar modelde çok fazla veri kaybı olmadığı için dengeli panel verisi kullanılmış, geniş modelde ise veri kaybından dolayı dengesiz panel veri setine başvurulmuştur.

⁹ Yolsuzluk verisine ilişkin ülkelerin 1996 ve 1998 yıllarına ait verileri eksik olduğu için interpolasyon yöntemi uygulanmıştır.

Chansukree(2012) Doğu Asya ve Latin Amerika ülkeleri için yapmış olduğu analizde kişi başına düşen GSYİH’da meydana gelen artışın büyük ölçüde hukukun üstünlüğü ile açıklandığını ortaya koyarken, Ftořeková ve Madř (2017) hukukun üstünlüğündeki gelişimin Balkan ülkeleri için iktisadi büyüme üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etki göstermediğini ortaya çıkarmıştır¹⁰. Benzer şekilde Gökalp ve Baldemir (2006) tarafından 199 ülke göz önüne alınarak yapılan çalışmada hukukun üstünlüğünün ekonomik büyümeyi negatif etkilediği görülürken Hayaloğlu ve Bal (2015) hukukun üstünlüğünün üst ve orta gelirli ülkelerde ekonomik büyümeye olumlu etki ettiği ortaya koymuştur. Enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelendiğinde de hem teorik hem de ampirik çalışmalarda farklı sonuçların elde edildiği görölmektedir. Enflasyonun ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediğini savunan görüşe göre enflasyon yatırım sektörünü finansal sektörden reel sektöre kaydırarak, hükümet gelirlerinin artmasını sağlamakta ve ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir. Diğer taraftan enflasyonun ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediğini savunan görüşe göre enflasyon gelecek ile ilgili beklentileri, kaynak dağılımını ve ihracatı olumsuz yönde etkileyerek, sermayenin maliyetini arttırmakta ve ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilemektedir (Berber ve Artan, 2004). Son olarak demokrasi ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin hangi yöndeolacağı ile ilgili çeşitli teoriler mevcuttur¹¹. Bu yaklaşımlara göre ilgili ilişki pozitif ya da negatif olabilmektedir.

Doğurganlık oranı, kamu harcaması ve yatırımların iktisadi büyüme üzerindeki etkilerinin daha az tartışmalı olduğu görölmektedir. Her 3 değişkenin de iktisadi büyüme üzerinde pozitif ve anlamlı etkileri olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Barro, 1991; Kubar, 2014; Ram, 1986; Yüksel ve Songur, 2011; Li ve Liu, 2004).

Kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler bölgelere göre Tablo 7.2. ile 7.7. arasında gösterilmektedir.

¹⁰ Kurumlar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi gösteren diğer çalışmalar için bakınız: Çiçen (2020) ve Doğanay ve Değer (2020).

¹¹Yaklaşımlar hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Tütüncü (2020).

Tablo 7.2. Tüm Dünya ülkelerine yönelik tanımlayıcı istatistikler

Değişkenler	Gözlem	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum	Kaynak
KBGSYİH	3868	12768	17985	187.516	111968	Dünya
Yolsuzluk	4009	-0.068	1.0237	-1.86871	2.4699	WGI
Demokrasi	3931	0.6617	0.3647	0	1	Gründler ve Krieger
Hukukun Üstünlüğü	4019	-0.099	1.0131	-2.60644	2.1002	WGI
Yatırım	3451	-6.67e+08	2.17e+10	-3.37e+11	1.77e+11	Dünya
Doğurganlık	3975	3.038	1.64599	0.901	7.716	Dünya
Kamu Harcaması (% GSYİH)	3618	16.07	8.16504	0.9112	147.73	Dünya Bankası
Enflasyon	3572	7.372	25.9055	-60.49	1058.3	Dünya Bankası

Tablo 7.3. Kıta Amerika ülkelerine yönelik tanımlayıcı istatistikler

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
KBGSYİH	460	11758	13152	1527.1	54795.4
Yolsuzluk	460	0.1504	0.9499	-1.3942	2.1155
Demokrasi	460	0.9272	0.1024	0.22030	1
Hukukun Üstünlüğü	460	0.022	0.8939	-1.2514	1.8906
Yatırım	459	-3.34e+09	3.20e+1	-3.37e+11	1.77e+11
Doğurganlık	460	2.4306	0.6387	1.488	4.993
Kamu Harcaması	460	13.661	3.6115	4.997301	28.00871
Enflasyon	460	5.85808	7.7415	-30.24316	96.09411

Tablo 7.4. Asya-Pasifik ülkelerine yönelik tanımlayıcı istatistikler

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
KBGSYİH	460	12975	17288.7	351.28	59073.49
Yolsuzluk	460	0.0253	1.07387	-1.4965	2.39119
Demokrasi	460	0.6399	0.38116	0.0205	1
Hukukun Üstünlüğü	460	0.1259	0.93641	-1.279	2.0087
Yatırım	460	-4.11e+09	3.28e+10	-2.32e+11	1.55e+11
Doğurganlık	460	2.3839	0.8945	0.977	5.571
Kamu Harcaması	457	12.242	4.8980	3.460	29.86726
Enflasyon	460	5.316	8.9063	-2.314	125.2721

Tablo 7.5. MENA ülkelerine yönelik tanımlayıcı istatistikler

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
KBGSYİH	383	16328	18098.1	632.90	69679.0
Yolsuzluk	414	-0.2215	0.7605	-1.663	1.56718
Demokrasi	412	0.2490	0.3037	0.0004	0.95806
Hukukun Üstünlüğü	414	-0.2042	0.7738	-2.090	1.27892
Yatırım	313	-1.03e+09	4.97e+09	-3.60e+10	1.87e+10
Doğurganlık	414	2.98705	0.9591	1.413	7.251
Kamu Harcaması	364	17.3606	5.2641	2.4420	33.011
Enflasyon	369	5.21277	7.20036	-16.117	53.230

Tablo 7.6. Sahra altı Afrika ülkelerine yönelik tanımlayıcı istatistikler

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
KBGSYİH	828	2483.23	3353.314	210.804	20532.9
Yolsuzluk	828	-0.5417	0.628445	-1.7229	1.2167
Demokrasi	828	0.58882	0.296199	0.00991	0.9835
Hukukun Üstünlüğü	828	-0.5610	0.643509	-2.1299	1.0771
Yatırım	763	-6.13e+08	1.93e+09	-2.51e+10	8.75e+09
Doğurganlık	827	5.0317	1.352612	1.36	7.716
Kamu Harcaması	786	14.7549	6.50983	0.9112	47.191
Enflasyon	764	10.0270	32.47281	-60.496	513.90

Tablo 7.7. AB ülkelerine yönelik tanımlayıcı istatistikler

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
KBGSYİH	690	34985	23051.18	3784.20	111968
Yolsuzluk	690	1.1803	0.8104	-0.6151	2.469
Demokrasi	690	0.9751	0.0220	0.80928	0.9990
Hukukun Üstünlüğü	690	1.2214	0.6115	-0.3449	2.10027
Yatırım	662	4.34e+09	3.02e+10	-2.92e+11	1.63e+11
Doğurganlık	690	1.5494	0.2370	1.09	2.23
Kamu Harcaması	690	19.590	3.2309	10.9092	27.935
Enflasyon	690	5.0077	41.1072	-4.4781	1058.374

7.2. Ekonometrik Modeller

Bu çalışmada dinamik panel veri metodolojisine başvurulmuştur. 6 dar ve 8 geniş model olmak üzere toplamda 14 ayrı model çeşitli ülke gruplarına göre tahmin edilmiştir. Dar model için tahmin edilen ilk iki model cari yolsuzluk düzeyinin iktisadi büyüme üzerindeki etkisini göstermektedir. 3. ve 4. modeller gecikmeli yolsuzluk değerlerinin iktisadi büyüme üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Son iki model ise Nickell sapmasından¹² dolayı ortaya çıkabilecek varsayım ihlalini ortadan kaldırmak için gösterilmiştir.

Dar modeller sırasıyla şöyledir:

$$y_{it} = \gamma Y_{it} + \eta_i + \zeta_t + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

$$y_{it} = \gamma Y_{it} + \sum_{j=1}^{\phi} \lambda_j y_{it-j} + \eta_i + \zeta_t + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

$$y_{it} = \gamma Y_{it-1} + \eta_i + \zeta_t + \varepsilon_{it} \quad (3)$$

$$y_{it} = \gamma Y_{it-1} + \sum_{j=1}^{\phi} \lambda_j y_{it-j} + \eta_i + \zeta_t + \varepsilon_{it} \quad (4)$$

$$\Delta y_{it} = \gamma \Delta Y_{it-1} + \eta_i + \zeta_t + \varepsilon_{it} \quad (5)$$

$$\Delta y_{it} = \gamma \Delta Y_{it-1} + \sum_{j=1}^{\phi} \lambda_j \Delta y_{it-j} + \eta_i + \zeta_t + \varepsilon_{it} \quad (6)$$

y_{it} değişkeni i ülkesi için t zamanında kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasılanın logaritmasını, Y_{it} i ülkesinde t zamanı için hesaplanan yolsuzluk değişkenini, η_i ülke spesifik sabit etkileri, ζ_t zaman etkilerini ve son olarak ε_{it} ise gayrisafi yurt içi hasılayı etkileyen ancak gözlenemeyen şokları gösteren hata terimini temsil etmektedirler.

Tahmin edilen geniş modeller ise cari yolsuzluk düzeyinin iktisadi büyüme üzerindeki etkisi gösterecek şekilde formalize edilmiştir. Modeller aşağıdaki gibidir:

¹² Dinamik panel modellerinde kesin dışsallık varsayımının ihlaline neden olan $1/T$ ' inci sıradan asimptotik sapma olarak tanımlanmaktadır (Gründler ve Potrafke, 2019).

$$y_{it} = \gamma Y_{it} + \beta \mathbf{Z}_{it} + \eta_i + \zeta_t + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

$$y_{it} = \gamma Y_{it} + \sum_{j=1}^{\phi} \lambda_j y_{it-j} + \beta \mathbf{Z}_{it} + \eta_i + \zeta_t + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

Modelde yer alan Z vektörü geniş modelde dahil edilen açıklayıcı değişkenleri temsil etmektedir. Açıklayıcı değişkenler tek tek modellere dahil edilerek tahminler gerçekleştirilmiştir.

Modellerdeki en önemli varsayım hata terimlerinin otokorelasyonsuz olmasıdır. Bu varsayımı yerine getirebilmek ve GSYİH'nın dinamiklerini göz önüne alabilmek için Gründler ve Potrafke(2019) tarafından kullanılan yol izlenmiştir. Buna göre söz konusu çalışmada takip edildiği gibi Acemoğlu vd. (2019)'nin çalışmasına bu çalışmada da başvurulmuş ve bağımlı değişkenin ϕ kadar gecikmeli değeri hem dar hem de geniş modellere dahil edilmiştir. Gecikme sayısı için Hamilton (2018) tarafından önerilen 4 gecikme kullanılmıştır. 4 gecikme modellerde yer alan birim kökü ortadan kaldırmaktadır (Gründler ve Potrafke, 2019; Hamilton, 2018).

Modeller dinamik sabit ve rassal etki metodolojisine göre tahmin edilmiştir. Hausman testine başvurulmuş sabit ve rassal etkili model tahmininde seçim yapılmıştır. Buna göre tahmin edilen modellerin birçoğunda sabit etkili model tahmin sonuçlarının geçerli olduğu görülmüştür.

Bu kısımda ilk önce dar model daha sonra geniş model tahmin sonuçları sunulacaktır. Son olarak yolsuzluğun iktisadi büyüme üzerindeki etkisini sağlayan çeşitli transmisyon mekanizmalarını temsil eden modellerin tahmin sonuçlarına yer verilecektir.

7.3. Dar Model Tahmin Sonuçları

162ülke verisine dayanılarak çözülen dar model tahmin sonuçları ve ülke gruplarına göre elde edilen sonuçlar Tablo 7.8. ile Tablo 7. 13. arasında gösterilmiştir.

Tablo 7.8. Dar model tahmin sonuçları

Değişkenler	Modeller					
	Cari Yolsuzluk		Gecikmeli Yolsuzluk		Fark Yolsuzluk	
	1	2	3	4	5	6
Yolsuzluk	0.12209 (0.065)*	0.01418 (0.019)**				
Yolsuzluk _{t-1}			0.11616 (0.068)*	0.0123 (0.040)**		
Δ Yolsuzluk _{t-1}					0.01488 (0.044)**	0.01317 (0.074)*
GSYİH _{t-1}		1.00544 (0.000)***		1.00727 (0.000)***		0.05738 (0.688)
GSYİH _{t-2}		0.00976 (0.943)		0.0085 (0.950)		0.05738 (0.001)***
GSYİH _{t-3}		0.01225 (0.301)		0.01149 (0.325)		0.08429 (0.058)*
GSYİH _{t-4}		-0.0912 (0.001)***		-0.0906 (0.001)***		0.0852 (0.185)
Gözlem Sayısı	3725	3077	3563	3077	3401	2915
Ülke Sayısı	162	162	162	162	162	162
R ²	0.59	0.99	0.60	0.99	0.002	0.11
F İstatistiği	3.44 (0.06)*	4456.6 (0.000)***	3.37 (0.06)**	4735.36 (0.000)***	4.10 (0.04)**	5.97 (0.000)***
Hausman Testi	194.35 (0.000)***	376.57 (0.000)***	195.98 (0.000)***	375.25 (0.000)***	11.21 (0.000)***	164.35 (0.000)***

Tablo 7.9. Kıta Amerika ülkeleri tahmin sonuçları

Değişkenler	Kıta Amerika Ülkeleri					
	1	2	3	4	5	6
Yolsuzluk	0.113 (0.292)	0.0064 (0.238)				
Yolsuzluk _{t-1}			-0.088 (0.394)	0.0050 (0.000)***		
Δ Yolsuzluk _{t-1}					0.0104 (0.341)	0.0075 (0.457)
GSYİH _{t-1}		1.254 (0.000)***		1.256 (0.000)***		0.2831 (0.000)***
GSYİH _{t-2}		-0.2197 (0.002)***		-0.222 (0.002)***		0.0479 (0.209)
GSYİH _{t-3}		-0.0521 (0.258)		-0.0509 (0.281)		0.0198 (0.668)
GSYİH _{t-4}		-0.0194 (0.590)		-0.0212 (0.570)		-0.0636 (0.239)
Gözlem Sayısı	713	589	682	589	651	558
Ülke Sayısı	31	31	31	31	31	31
R ²	0.61	0.99	0.62	0.99	0.001	0.16
F İstatistiği	1.15 (0.291)	3001.91 (0.000)***	0.75 (0.394)	2580.6 (0.000)***	0.91 (0.340)	10.01 (0.000)***
Hausman Testi	65.83 (0.000)***	53.33 (0.000)***	63.32 (0.000)***	53.05 (0.000)***	1.43 (0.23)	38.54 (0.000)***

Tablo 7.10. Asya Pasifik ülkeleri tahmin sonuçları

Değişkenler	Asya-Pasifik Ülkeleri					
	1	2	3	4	5	6
Yolsuzluk	0.1470 (0.484)	-0.00634 (0.263)				
Yolsuzluk _{t-1}			0.04893 (0.810)	-0.0110 (0.091)*		
Δ Yolsuzluk _{t-1}					0.00394 (0.760)	-0.0084 (0.410)
GSYİH _{t-1}		1.260 (0.000)***		1.2583 (0.000)***		0.27285 (0.001)***
GSYİH _{t-2}		-0.3643 (0.000)***		-0.3647 (0.000)***		-0.1037 (0.154)
GSYİH _{t-3}		0.2285 (0.002)***		0.22859 (0.002)***		0.1123 (0.004)***
GSYİH _{t-4}		-0.1370 (0.001)***		-0.1348 (0.001)***		-0.0475 (0.208)
Gözlem Sayısı	552	456	528	456	504	432
Ülke Sayısı	24	24	24	24	24	24
R ²	0.73	0.99	0.73	0.99	0.0005	0.34
F İstatistiği	0.51 (0.483)	11795.1 (0.000)***	0.06 (0.81)	9322.03 (0.000)	0.09 (0.760)	65.97 (0.000)***
Hausman Testi	43.29 (0.000)***	57.76 (0.000)***	50.45 (0.000)***	59.83 (0.000)***	0.26 (0.60)	65.97 (0.000)***

Tablo 7.11. MENA ülkeleri tahmin sonuçları

Değişkenler	MENA Ülkeleri					
	1	2	3	4	5	6
Yolsuzluk	0.0043 (0.971)	0.0532 (0.206)				
Yolsuzluk _{t-1}			0.02543 (0.848)	0.07051 (0.117)		
Δ Yolsuzluk _{t-1}					0.0546 (0.158)	0.0298 (0.357)
GSYİH _{t-1}		0.6104 (0.005)***		0.60968 (0.005)***		-0.3241 (0.102)
GSYİH _{t-2}		0.2089 (0.000)***		0.20333 (0.000)***		-0.0972 (0.487)
GSYİH _{t-3}		0.0800 (0.277)		0.08072 (0.262)		-0.0028 (0.967)
GSYİH _{t-4}		-0.0532 (0.307)		-0.0446 (0.384)		-0.0237 (0.671)
Gözlem Sayısı	368	304	352	304	336	288
Ülke Sayısı	16	16	16	16	16	16
R ²	0.43	0.99	0.44	0.99	0.005	0.068
F İstatistiği	0.00 (0.97)	275.29 (0.000)***	0.04 (0.84)	348.40 (0.000)***	1.99 (0.15)	63.10 (0.000)***
Hausman Testi	13.25 (0.000)***	29.39 (0.000)***	12.86 (0.000)***	31.88 (0.000)***	0.13 (0.722)	15.31 (0.009)***

Tablo 7.12. Sahra altı Afrika ülkeleri tahmin sonuçları

Değişkenler	Sahra Altı Afrika Ülkeleri					
	1	2	3	4	5	6
Yolsuzluk	0.0855 (0.498)	0.0162 (0.032)**				
Yolsuzluk _{t-1}			0.10364 (0.377)	0.01417 (0.056)*		
Δ Yolsuzluk _{t-1}					0.0005 (0.969)	0.0078 (0.558)
GSYİH _{t-1}		1.1674 (0.000)***		1.16896 (0.000)***		0.2224 (0.000)***
GSYİH _{t-2}		-0.1810 (0.000)***		-0.18192 (0.000)***		0.0350 (0.040)**
GSYİH _{t-3}		0.0332 (0.095)*		0.03148 (0.117)		0.1240 (0.107)
GSYİH _{t-4}		-0.1044 (0.000)***		-0.1032 (0.000)***		0.2272 (0.010)*
Gözlem Sayısı	966	798	924	798	882	756
Ülke Sayısı	42	42	42	42	42	42
R ²	0.09	0.99	0.09	0.99	0.003	0.24
F İstatistiği	0.47 (0.49)	956.21 (0.000)***	0.80 (0.376)	910.81 (0.000)***	0.00 (0.96)	21.02 (0.000)***
Hausman Testi	3.47 (0.06)*	84.88 (0.000)***	3.19 (0.07)*	84.81 (0.000)***	3.19 (0.07)*	21.39 (0.000)***

Tablo 7.13.AB ülkeleri tahmin sonuçları

Değişkenler	AB Ülkeleri					
	1	2	3	4	5	6
Yolsuzluk	0.12452 (0.355)					
Yolsuzluk _{t-1}			0.14123 (0.000)***	0.0050 (0.621)		
Δ Yolsuzluk _{t-1}					0.02300 (0.202)	-0.0028 (0.856)
GSYİH _{t-1}		1.3555 (0.000)***		1.3597 (0.000)***		0.4537 (0.000)***
GSYİH _{t-2}		-0.5924 (0.000)***		-0.5925 (0.000)***		-0.2135 (0.001)***
GSYİH _{t-3}		0.21835 (0.002)***		0.21862 (0.002)***		0.08220 (0.012)**
GSYİH _{t-4}		-0.04624 (0.128)		-0.0495 (0.118)		-0.0514 (0.038)**
Gözlem Sayısı	689	569	659	569	629	539
Ülke Sayısı	30	30	30	30	30	30
R ²	0.71	0.99	0.72	0.99	0.009	0.24
F İstatistiği	0.88 (0.35)	3414.7 (0.000)***	1.29 (0.26)	3234.14 (0.000)***	1.70 (0.202)	13.58 (0.000)***
Hausman Testi	50.70 (0.000)***	47.62 (0.000)***	49.38 (0.000)***	48.23 (0.000)***	11.94 (0.000)***	47.66 (0.000)***

Dar model tahmin sonuçlarına göre, yolsuzluğun iktisadi büyüme üzerindeki etkisi tüm modellerde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitifdir. Dar model sonuçlarının ülke gruplarına göre farklılaştığı görülmektedir. Kıta Amerika ülkeleri için tahmin edilen 6 modelin 5 inde yolsuzluğun iktisadi büyüme üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Bu durum yaygın etki olarak yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasında bir ilişkinin olmadığını göstermektedir. Asya pasifik ülkeleri için elde edilen sonuçlar Kıta Amerika ülkeleri için elde edilen sonuçlara benzerdir. Tahmin edilen 6 modelin 5 inde yolsuzluğun iktisadi büyüme üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Anlamlı etkinin görüldüğü modelde ise (Model 4) anlamlılık düzeyinin yüksek olmadığı görülmektedir. MENA ülkeleri için tahmin edilen hiçbir modelde yolsuzluğun iktisadi büyüme üzerinde anlamlı etkisinin olmadığı görülmektedir. Diğer ülke gruplarına göre Sahra Altı Afrika ülkelerinde yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin anlamlılığı lehine sonuçlar elde edilmiştir. Ancak elde edilen sonuçlar yine yaygın etki olarak bakıldığında güçlü görülmemektedir. Son olarak AB ülkeleri için tahmin edilen 6 modelin 5 inde yolsuzluğun iktisadi büyüme üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Özetle, bütün ülkelerin bir arada ele alındığı dar model sonuçları yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkinin varlığını gösterirken bu ilişki ülke gruplarına göre ele alındığında anlamlılığını yitirmektedir. Veri setinin oluşturulma biçimi elde edilen sonuçlar üzerinde etkili olmaktadır.

7.4. Geniş Model Tahmin Sonuçları

162 ülke verisine dayanılarak çözülen geniş model tahmin sonuçları ve ülke gruplarına göre elde edilen sonuçlar Tablo 7.14. ile Tablo 7.19. arasında gösterilmektedir.

Tablo 7.14. 'ün devamı

R ²	0.58	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99
F İstatistiği	3.16 (0.07)*	4455.1 (0.000)***	3781.8 (0.000)***	3311.4 (0.000)***	3070.6 (0.000)***	3109.4 (0.000)***	3561.76 (0.000)***	2787.08 (0.000)***
Hausman Testi	196.27 (0.000)***	393.71 (0.000)***	384.45 (0.000)***	383.37 (0.000)***	328.35 (0.000)***	326.45 (0.000)***	300.51 (0.000)***	343.13 (0.000)***

Tablo 7.15.Kıta Amerika ülkeleri tahmin sonuçları

Değişkenler	Kıta Amerika Ülkeleri							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Yolsuzluk	-0.1037 (0.456)	0.0135 (0.092)*	0.0143 (0.101)	0.0152 (0.103)	0.01298 (0.160)	0.0204 (0.061)*	0.0205 (0.065)*	0.0208 (0.064)*
GSYİH _{t-1}		1.31668 (0.000)***	1.3004 (0.000)***	1.2993 (0.000)***	1.26760 (0.000)***	1.2145 (0.000)***	1.1987 (0.000)***	1.1973 (0.000)***
GSYİH _{t-2}		-0.3240 (0.001)***	-0.3196 (0.001)***	-0.3181 (0.001)***	-0.3084 (0.002)***	-0.2850 (0.003)***	-0.2678 (0.005)***	-0.2630 (0.005)***
GSYİH _{t-3}		0.0008 (0.989)	0.01591 (0.801)	0.01864 (0.769)	0.02241 (0.723)	0.04204 (0.476)	0.0384 (0.526)	0.0310 (0.621)
GSYİH _{t-4}		-0.0050 (0.913)	-0.0080 (0.861)	-0.0104 (0.820)	-0.0152 (0.734)	0.00171 (0.967)	0.00294 (0.945)	0.0065 (0.883)
Yatırım			-0.12262 (0.069)*	-0.1250 (0.066)*	-0.1311 (0.051)*	-0.0798 (0.191)	-0.0800 (0.194)	-0.0859 (0.165)
Hukukun Üstünlüğü				-0.0043 (0.549)	0.00151 (0.828)	-0.0019 (0.838)	-0.0019 (0.839)	-0.0013 (0.889)
Doğurganlık Oranı					-0.0218 (0.021)*	-0.0259 (0.006)***	-0.02519 (0.007)***	-0.0254 (0.006)***
Kamu Harcaması						-0.00383 (0.000)***	-0.00403 (0.000)***	-0.0040 (0.000)***
Enflasyon Oranı							-0.00024 (0.249)	-0.00033 (0.179)
Demokrasi Seviyesi								-0.0206 (0.215)
Gözlem Sayısı	460	380	380	380	380	380	380	380
Ülke Sayısı	20	20	20	20	20	20	20	20
R ²	0.69	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99
F İstatistiği	0.58 (0.455)	5278.0 (0.000)***	35.47 (0.000)***	35.78 (0.000)***	3299.1 (0.000)***	2737.7 (0.000)***	4291.5 (0.000)***	5328.4 (0.000)***
Hausman Testi	50.11 (0.000)***	31.51 (0.000)***	35.78 (0.000)***	35.63 (0.000)***	44.65 (0.000)***	63.14 (0.000)***	64.55 (0.000)***	64.81 (0.000)***

Tablo 7.16. Asya-Pasifik ülkeleri tahmin sonuçları

Değişkenler	Asya-Pasifik Ülkeleri							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Yolsuzluk	-0.14112 (0.516)	-0.00006 (0.992)	0.00331 (0.615)	0.00499 (0.545)	0.00475 (0.580)	0.00689 (0.482)	0.00626 (0.516)	0.00638 (0.510)
GSYİH _{t-1}		1.26705 (0.000)***	1.21726 (0.000)***	1.21609 (0.000)***	1.2038 (0.000)***	1.1929 (0.000)***	1.20195 (0.000)***	1.20173 (0.000)***
GSYİH _{t-2}		-0.38751 (0.002)***	-0.3141 (0.001)***	-0.31418 (0.001)***	-0.3135 (0.001)***	-0.3025 (0.003)***	-0.3086 (0.003)***	-0.30835 (0.003)***
GSYİH _{t-3}		0.22683 (0.006)***	0.21320 (0.003)***	0.21225 (0.003)***	0.21064 (0.004)***	0.20770 (0.004)***	0.20574 (0.004)***	0.205520 (0.004)***
GSYİH _{t-4}		-0.11206 (0.010)*	-0.1249 (0.001)***	-0.1225 (0.002)***	-0.1143 (0.002)***	-0.11101 (0.001)***	-0.11238 (0.001)***	-0.11217 (0.001)***
Yatırım			-0.1645 (0.000)***	-0.16531 (0.000)***	-0.1594 (0.000)***	-0.15746 (0.000)***	-0.16079 (0.000)***	-0.16081 (0.000)***
Hukukun Üstünlüğü				-0.0033 (0.633)	-0.0046 (0.552)	-0.00344 (0.631)	-0.00476 (0.490)	-0.00488 (0.490)
Doğurganlık Oranı					-0.0099 (0.012)**	-0.01215 (0.012)**	-0.01225 (0.011)**	-0.01220 (0.013)**
Kamu Harcaması						-0.00122 (0.214)	-0.00122 (0.213)	-0.00122 (0.214)
Enflasyon Oranı							-0.00034 (0.172)	-0.00034 (0.173)
Demokrasi Seviyesi								0.00098 (0.870)
Gözlem Sayısı	460	380	380	380	380	380	380	380
Ülke Sayısı	20	20	20	20	20	20	20	20
R ²	0.78	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99
F İstatistiği	0.44 (0.516)	12371.8 (0.000)***	8797.4 (0.000)***	7864.3 (0.000)***	7261.0 (0.000)***	6838.10 (0.000)***	6321.31 (0.000)***	6368.62 (0.000)***
Hausman Testi	69.63 (0.000)***	48.64 (0.000)***	58.28 (0.000)***	58.17 (0.000)***	49.90 (0.000)***	52.64 (0.000)***	51.14 (0.000)***	50.84 (0.000)***

Tablo 7.17.MENA ülkeleri tahmin sonuçları

Değişkenler	MENA Ülkeleri							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Yolsuzluk	0.01187 (0.917)	0.0510 (0.218)	0.06917 (0.154)	0.05483 (0.108)	0.04507 (0.134)	0.01342 (0.375)	0.01198 (0.411)	0.01201 (0.409)
GSYİH _{t-1}		0.60948 (0.005)***	0.45877 (0.028)**	0.45518 (0.035)**	0.45404 (0.035)**	1.08196 (0.000)***	1.07767 (0.000)***	1.07772 (0.000)***
GSYİH _{t-2}		0.21070 (0.000)***	0.21249 (0.000)***	0.20688 (0.000)***	0.20776 (0.000)***	-0.05971 (0.510)	-0.05534 (0.529)	-0.0549 (0.535)
GSYİH _{t-3}		0.07658 (0.307)	0.13448 (0.064)*	0.13420 (0.059)*	0.13521 (0.055)*	-0.10104 (0.017)**	-0.11421 (0.079)*	-0.11425 (0.080)*
GSYİH _{t-4}		-0.05309 (0.290)	0.00684 (0.923)	0.01189 (0.876)	0.01518 (0.842)	0.00535 (0.811)	0.02191 (0.542)	0.02243 (0.525)
Yatırım			-0.2897 (0.070)*	-0.2829 (0.077)*	-0.2631 (0.094)*	-0.25152 (0.010)*	-0.24610 (0.010)*	-0.24631 (0.010)*
Hukukun Üstünlüğü				0.03556 (0.535)	0.04120 (0.455)	-0.00520 (0.735)	0.00039 (0.979)	0.00031 (0.984)
Doğurganlık Oranı					0.02128 (0.295)	0.00831 (0.199)	0.00838 (0.115)	0.00853 (0.109)
Kamu Harcaması						-0.00125 (0.065)*	-0.00113 (0.133)	-0.0011 (0.138)
Enflasyon Oranı							-0.00014 (0.788)	-0.00014 (0.790)
Demokrasi Seviyesi								-0.00177 (0.862)
Gözlem Sayısı	383	315	251	251	251	230	222	222
Ülke Sayısı	17	17	16	16	16	15	15	15
R ²	0.49	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99
F İstatistiği	0.01 (0.917)	247.82 (0.000)***	170.90 (0.000)***	317.12 (0.000)***	451.28 (0.000)***	742.00 (0.000)***	728.92 (0.000)***	2066.85 (0.000)***
Hausman Testi	17.54 (0.000)***	30.48 (0.000)***	31.64 (0.000)***	32.36 (0.000)***	31.97 (0.000)***	38.07 (0.000)***	28.44 (0.001)***	40.56 (0.000)***

Tablo 7.18. Sahra altı Afrika ülkeleri tahmin sonuçları

Değişkenler	Sahra Altı Afrika Ülkeleri							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Yolsuzluk	0.08325 (0.556)	0.01133 (0.071)*	0.0089 (0.178)	0.008521 (0.299)	0.01576 (0.031)***	0.01157 (0.142)	0.0060 (0.498)	0.00613 (0.492)
GSYİH _{t-1}		1.15192 (0.000)***	1.1380 (0.000)***	1.13789 (0.000)***	1.11926 (0.000)***	1.06364 (0.000)***	1.1440 (0.000)***	1.14382 (0.000)***
GSYİH _{t-2}		-0.15633 (0.001)***	-0.1410 (0.001)***	-0.14105 (0.001)***	-0.13677 (0.001)***	-0.13472 (0.001)***	-0.2535 (0.002)***	-0.25197 (0.004)***
GSYİH _{t-3}		0.03097 (0.235)	0.01232 (0.663)	0.012268 (0.662)	-0.00663 (0.814)	-0.00475 (0.859)	0.08027 (0.338)	0.08004 (0.344)
GSYİH _{t-4}		-0.0960 (0.032)**	-0.08823 (0.044)**	-0.08817 (0.045)**	-0.08288 (0.051)*	-0.05168 (0.084)*	-0.0635 (0.353)	-0.06481 (0.329)
Yatırım			-0.01818 (0.005)***	-0.01837 (0.010)*	-0.02038 (0.003)***	-0.0268 (0.002)***	-0.02255 (0.006)***	-0.02266 (0.006)***
Hukukun Üstünlüğü				0.001170 (0.918)	8.37e-06 (0.999)	0.00462 (0.709)	0.00220 (0.868)	0.00170 (0.889)
Doğurganlık Oranı					-0.01874 (0.002)***	-0.02262 (0.000)***	-0.01518 (0.040)**	-0.01496 (0.035)**
Kamu Harcaması						-0.00312 (0.019)**	-0.00264 (0.003)***	-0.00264 (0.003)***
Enflasyon Oranı							-0.00046 (0.024)**	-0.00046 (0.024)**
Demokrasi Seviyesi								0.003907 (0.759)
Gözlem Sayısı	828	684	649	649	649	623	595	595
Ülke Sayısı	36	36	36	36	36	36	36	36
R ²	0.16	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99
F İstatistiği	0.35 (0.55)	1087.87 (0.000)***	1545.13 (0.000)***	1343.39 (0.000)***	1316.0 (0.000)***	1230.3 (0.000)***	775.25 (0.000)***	725.13 (0.000)***
Hausman Testi	5.91 (0.015)**	67.87 (0.000)***	69.78 (0.000)***	69.13 (0.000)***	78.47 (0.000)***	99.01 (0.000)***	78.34 (0.000)***	78.62 (0.000)***

Tablo 7.19. AB ülkeleri tahmin sonuçları

Değişkenler	AB Ülkeleri							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Yolsuzluk	0.127036 (0.345)	0.01349 (0.216)	0.01424 (0.210)	0.02296 (0.083)*	0.02233 (0.091)*	0.01301 (0.383)	0.01173 (0.419)	0.01257 (0.390)
GSYİH _{t-1}		1.35608 (0.000)***	1.3590 (0.000)***	1.35838 (0.000)***	1.35853 (0.000)***	1.18552 (0.000)***	1.1911 (0.000)***	1.19105 (0.000)***
GSYİH _{t-2}		-0.59325 (0.000)***	-0.5979 (0.000)***	-0.59647 (0.000)***	-0.58685 (0.000)***	-0.45375 (0.000)***	-0.4659 (0.000)***	-0.4667 (0.000)***
GSYİH _{t-3}		0.21954 (0.002)***	0.22423 (0.002)***	0.22733 (0.002)***	0.22878 (0.001)***	0.21024 (0.001)***	0.20632 (0.001)***	0.20652 (0.001)
GSYİH _{t-4}		-0.04669 (0.126)	-0.04989 (0.119)	-0.04829 (0.141)	-0.05005 (0.120)	-0.02245 (0.379)	-0.02300 (0.394)	-0.0229 (0.401)
Yatırım			-0.00397 (0.283)	-0.00361 (0.317)	-0.00363 (0.275)	-0.00300 (0.247)	-0.00347 (0.203)	-0.0034 (0.207)
Hukukun Üstünlüğü				-0.01716 (0.210)	-0.01393 (0.307)	0.002171 (0.891)	0.00554 (0.739)	0.00631 (0.711)
Doğurganlık Oranı					-0.02455 (0.166)	-0.01831 (0.272)	-0.01632 (0.311)	-0.0176 (0.272)
Kamu Harcaması						-0.01087 (0.000)***	-0.01081 (0.000)***	-0.0106 (0.000)***
Enflasyon Oranı							-0.00120 (0.000)***	-0.00116 (0.000)***
Demokrasi Seviyesi								-0.07056 (0.312)
Gözlem Sayısı	690	570	558	558	558	558	558	558
Ülke Sayısı	30	30	30	30	30	30	30	30
R ²	0.71	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99
F İstatistiği	0.92 (0.345)	3408.5 (0.000)***	2834.3 (0.000)***	3377.1 (0.000)***	2987.2 (0.000)***	1469.6 (0.000)***	2211.5 (0.000)***	1907.1 (0.000)***
Hausman Testi	50.19 (0.000)***	47.45 (0.000)***	44.87 (0.000)***	45.64 (0.000)***	46.20 (0.000)***	117.67 (0.000)***	123.65 (0.000)***	123.66 (0.000)***

Tüm ülkelerin göz önüne alınarak tahmin edildiği geniş model sonuçları dar modelde elde edilen tahmin sonuçları ile uyum göstermektedir. Yolsuzluk cari değeri ile iktisadi büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Kıta Amerika ülkeleri için tahmin edilen geniş model sonuçları dar model sonuçları ile uyum içerisinde değildir. Geniş model tahmin sonuçları büyümeyi belirleyen diğer değişkenler modellere dahil edildikçe yolsuzluk ile iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin Kıta Amerika ülkeleri için anlamlı ve pozitif olduğunu göstermektedir. Asya-Pasifik ve MENA ülkeleri için tahmin edilen geniş model tahmin sonuçları dar model ile uyum içerisinde değildir. Asya-Pasifik ve MENA ülkelerinde yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasında bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Sahra Altı Afrika ülkelerinde yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin anlamlılığı lehine birkaç modelde bulgular elde edilmiştir. Ancak elde edilen sonuçlar yaygın etki olarak bakıldığında güçlü görülmemektedir. Yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin güçlü olmadığı söylenebilir. AB ülkeleri için yolsuzluğun iktisadi büyüme üzerinde etkisinin olmadığı görülmektedir.

7.5. Transmisyon Kanalları Tahmin Sonuçları

Yatırım, enflasyon ve kamu büyüklüğü olmak üzere 3 transmisyon kanalı üzerinden yolsuzluğun iktisadi büyüme üzerindeki etkisine bakılmıştır. Açıklayıcı değişken olarak diğer çalışmalarda göz önüne alınan değişkenler kullanılmıştır. Yolsuzluk değişkeninin cari değeri, GSYİH'nın gecikmeli değerleri, bağımlı değişkenin gecikmeli değerleri ve son olarak dışa açıklık değişkeni kullanılmıştır.

Yolsuzluğun transmisyon kanalları üzerindeki etkilerini tahmin etmek için aşağıdaki model tahmin edilmiştir:

$$m_{it} = \gamma Y_{it} + \sum_{j=1}^{\phi} \varphi_j m_{it-j} + \sum_{j=1}^{\phi} \lambda_j y_{it-j} + \theta D_{İşA_Açıklık_{it}} + \eta_i + \zeta_t + \varepsilon_{it}$$

m değişkeni i ülkesinde t zamanındaki transmisyon değişkenini, dışa açıklık değişkeni ihracat ve ithalatın toplamının GSYİH içerisindeki payı, y değişkeni GSYİH' yı temsil etmektedir. Dışa açıklık değişkeni ülkelerin istikrar ve yabancı sermaye yatırım düzeyini etkilediği için modele dahil edilmiştir (Gründler ve Potrafke, 2019).

162 ülke verisine dayanılarak tahmin edilen model sonuçları Tablo 7.20. ile Tablo 7.25. arasında verilmiştir.

Tablo 7.20. Tüm Dünya ülkeleri tahmin sonuçları

Tüm Dünya Ülkeleri			
Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişkenler		
	Yatırım	Enflasyon	Kamu Büyüklüğü
Yolsuzluk	-0.00061 (0.938)	-2.57369 (0.007)***	0.13527 (0.447)
GSYİH _{t-1}	-0.0169 (0.663)	1.66830 (0.557)	-1.41457 (0.461)
GSYİH _{t-2}	0.01107 (0.688)	-1.78993 (0.683)	0.96581 (0.642)
GSYİH _{t-3}	0.01806 (0.516)	-7.10788 (0.537)	0.17812 (0.940)
GSYİH _{t-4}	-0.02215 (0.411)	7.41190 (0.408)	0.05983 (0.975)
Bağımlı Değişken _{t-1}	0.20576 (0.000)***	0.78912 (0.000)***	0.88393 (0.000)***
Bağımlı Değişken _{t-2}	0.14822 (0.227)	-0.35057 (0.026)**	-0.1043 (0.036)**
Bağımlı Değişken _{t-3}	0.02849 (0.853)	0.04452 (0.128)	-0.1326 (0.259)
Bağımlı Değişken _{t-4}	-0.1914 (0.362)	0.07436 (0.203)	0.07104 (0.384)
Dışa Açıklık	0.00024 (0.483)	0.01790 (0.030)**	0.00476 (0.362)
Gözlem Sayısı	2647	2748	2911
Ülke Sayısı	159	159	164
R ²	0.13	0.64	0.93
F İstatistiği	100.14 (0.000)***	305.04 (0.000)***	428.16 (0.000)***
Hausman Testi	348.66 (0.000)***	97.77 (0.000)***	321.38 (0.000)***

Tablo 7.21. Kıta Amerika ülkeleri tahmin sonuçları

Kıta Amerika Ülkeleri			
Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişkenler		
	Yatırım	Enflasyon	Kamu Büyüklüğü
Yolsuzluk	-0.0001 (0.990)	0.19961 (0.909)	0.69166 (0.186)
GSYİH _{t-1}	-0.0964 (0.035)**	-57.109 (0.101)	1.25276 (0.587)
GSYİH _{t-2}	0.06211 (0.246)	84.989 (0.132)	-3.0779 (0.407)
GSYİH _{t-3}	0.10406 (0.237)	-33.743 (0.219)	4.7485 (0.294)
GSYİH _{t-4}	-0.0721 (0.132)	3.8202 (0.725)	-1.2079 (0.574)
BağımlıDeğişken _{t-1}	0.3907 (0.013)**	0.3103 (0.198)	0.83249 (0.000)***
BağımlıDeğişken _{t-2}	0.18705 (0.181)	0.0587 (0.522)	-0.02429 (0.631)
BağımlıDeğişken _{t-3}	-0.1887 (0.027)**	0.0767 (0.000)***	-0.10054 (0.001)***
BağımlıDeğişken _{t-4}	-0.0261 (0.552)	-0.0229 (0.566)	-0.02613 (0.428)
Dışa Açıklık	0.00008 (0.471)	0.09166 (0.134)	0.01908 (0.317)
Gözlem Sayısı	380	380	380
Ülke Sayısı	20	20	20
R ²	0.34	0.17	0.65
F İstatistiği	23.05 (0.000)***	71.56 (0.000)***	178.03 (0.000)***
Hausman Testi	47.71 (0.000)***	26.76 (0.002)***	62.32 (0.000)***

Tablo 7.22. Asya Pasifik ülkeleri tahmin sonuçları

Asya-Pasifik Ülkeleri			
Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişkenler		
	Yatırım	Enflasyon	Kamu Büyüklüğü
Yolsuzluk	0.01971 (0.388)	-4.09211 (0.017)**	0.81303 (0.053)*
GSYİH _{t-1}	0.014 (0.884)	28.6371 (0.001)***	-1.5908 (0.487)
GSYİH _{t-2}	0.19707 (0.450)	-17.945 (0.015)**	4.63375 (0.028)**
GSYİH _{t-3}	-0.2199 (0.215)	-2.91020 (0.676)	-1.5659 (0.553)
GSYİH _{t-4}	-0.0108 (0.851)	-8.1803 (0.213)	-1.1973 (0.457)
BağımlıDeğişken _{t-1}	0.39437 (0.000)***	0.20449 (0.000)***	0.66797 (0.000)***
BağımlıDeğişken _{t-2}	0.16719 (0.060)*	-0.0372 (0.113)	0.09449 (0.119)
BağımlıDeğişken _{t-3}	-0.1094 (0.020)**	0.06700 (0.161)	0.0899 (0.134)
BağımlıDeğişken _{t-4}	-0.30337 (0.197)	0.04297 (0.165)	-0.1994 (0.004)***
Dışa Açıklık	-0.00012 (0.326)	0.04234 (0.011)**	0.0020 (0.582)
Gözlem Sayısı	379	379	374
Ülke Sayısı	20	20	20
R ²	0.14	0.25	0.90
F İstatistiği	1368.97 (0.000)***	356.72 (0.000)***	384.05 (0.000)***
Hausman Testi	70.17 (0.000)***	81.68 (0.000)***	53.45 (0.000)***

Tablo 7.23. MENA ülkeleri tahmin sonuçları

MENA Ülkeleri			
Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişkenler		
	Yatırım	Enflasyon	Kamu Büyüklüğü
Yolsuzluk	-0.0231 (0.119)	-0.3925 (0.861)	0.329243 (0.613)
GSYİH _{t-1}	0.0021 (0.946)	3.7746 (0.344)	-9.80433 (0.004)***
GSYİH _{t-2}	0.02816 (0.057)*	6.0885 (0.008)***	4.96027 (0.000)***
GSYİH _{t-3}	0.01813 (0.180)	-51.025 (0.001)***	8.79733 (0.028)**
GSYİH _{t-4}	-0.0033 (0.886)	44.0591 (0.010)*	-4.9073 (0.015)**
BağımlıDeğişken _{t-1}	0.31074 (0.008)***	0.34680 (0.000)***	0.71284 (0.000)***
BağımlıDeğişken _{t-2}	0.05079 (0.718)	0.09381 (0.122)	-0.00002 (1.000)
BağımlıDeğişken _{t-3}	0.05514 (0.653)	0.05031 (0.516)	0.08573 (0.254)
BağımlıDeğişken _{t-4}	-0.06979 (0.301)	-0.0692 (0.123)	-0.0951 (0.279)
Dışa Açıklık	-0.0006 (0.029)**	0.13227 (0.086)*	0.00015 (0.989)
Gözlem Sayısı	224	261	281
Ülke Sayısı	15	16	16
R ²	0.42	0.03	0.80
F İstatistiği	93.01 (0.000)***	158.29 (0.000)***	219.46 (0.000)***
Hausman Testi	27.42 (0.002)***	51.20 (0.000)***	33.60 (0.002)***

Tablo 7.24. Sahra altı Afrika ülkeleri tahmin sonuçları

Sahra Altı Afrika Ülkeleri			
Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişkenler		
	Yatırım	Enflasyon	Kamu Büyüklüğü
Yolsuzluk	-0.0385 (0.201)	-0.3194 (0.616)	0.23613 (0.571)
GSYİH _{t-1}	-0.0191 (0.703)	8.4603 (0.501)	-3.2340 (0.225)
GSYİH _{t-2}	0.06702 (0.209)	-19.572 (0.312)	-1.6165 (0.711)
GSYİH _{t-3}	-0.0414 (0.368)	14.795 (0.198)	3.6227 (0.399)
GSYİH _{t-4}	-0.0144 (0.679)	-3.4457 (0.655)	0.6873 (0.747)
BağımlıDeğişken _{t-1}	-0.1137 (0.348)	1.00505 (0.000)***	0.7524 (0.000)***
BağımlıDeğişken _{t-2}	0.27084 (0.000)***	-0.6281 (0.009)***	-0.0070 (0.925)
Bağımlı Değişken _{t-3}	0.41951 (0.014)**	0.17523 (0.331)	0.05960 (0.279)
Bağımlı Değişken _{t-4}	0.34394 (0.040)**	0.14643 (0.128)	-0.0260 (0.520)
Dışa Açıklık	-0.0001 (0.774)	-0.0061 (0.497)	0.01502 (0.195)
Gözlem Sayısı	611	614	642
Ülke Sayısı	36	36	36
R ²	0.41	0.79	0.90
F İstatistiği	351.07 (0.000)***	94984.1 (0.000)***	206.80 (0.000)***
Hausman Testi	50.98 (0.000)***	7.73 (0.460)	53.49 (0.000)***

Tablo 7.25. AB ülkeleri tahmin sonuçları

AB Ülkeleri			
Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişkenler		
	Yatırım	Enflasyon	Kamu Büyüklüğü
Yolsuzluk	0.01043 (0.824)	0.0468 (0.710)	0.18217 (0.320)
GSYİH _{t-1}	0.14037 (0.571)	21.148 (0.000)***	0.03918 (0.975)
GSYİH _{t-2}	-0.3200 (0.301)	-29.733 (0.000)***	3.88762 (0.044)**
GSYİH _{t-3}	0.38226 (0.341)	12.7933 (0.000)***	-3.2695 (0.029)**
GSYİH _{t-4}	-0.3361 (0.312)	-4.1240 (0.005)***	0.72163 (0.450)
Bağımlı Değişken _{t-1}	0.2082 (0.000)***	0.56356 (0.000)***	0.92387 (0.000)***
Bağımlı Değişken _{t-2}	0.1188 (0.482)	0.14984 (0.000)***	-0.1659 (0.006)***
Bağımlı Değişken _{t-3}	0.0397 (0.868)	0.00939 (0.000)***	0.09965 (0.062)*
Bağımlı Değişken _{t-4}	-0.2287 (0.429)	-0.0011 (0.173)	-0.04862 (0.147)
Dışa Açıklık	0.00210 (0.106)	-0.0007 (0.253)	-0.01386 (0.028)**
Gözlem Sayısı	542	570	570
Ülke Sayısı	30	30	30
R ²	0.11	0.76	0.83
F İstatistiği	3489.8 (0.000)***	137325.9 (0.000)***	175.14 (0.000)***
Hausman Testi	82.52 (0.000)***	9.62 (0.38)	94.03 (0.000)***

Tüm dünya ülkeleri için elde edilen tahmin sonuçlarına göre yolsuzluğun enflasyon oranı üzerinde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yolsuzluğun yatırım ve kamu büyüklüğü kanalları ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığı görülmektedir. Bu noktada elde ettiğimiz veriler Dreher ve Herzfeld (2005) tarafından elde edilen sonuçlar ile uyumludur. 1975 – 2001 yıllarına ait verilerin ortalaması alınarak 71 ülke üzerinde gerçekleştirilen çalışmada yolsuzluğun farklı aktarım kanalları üzerinden ekonomik büyümeyi etkileyip etkilenmediği incelenmiştir. Elde edilen verilere göre yolsuzluk oranındaki artış enflasyon oranını negatif olarak etkilemektedir. Yolsuzluğun ekonomik büyümeye olan etkisinin çeşitli aktarım kanalları üzerinden gerçekleşip gerçekleşmediğini inceleyen çalışmalardan bir tanesi de Dridi(2013) tarafından gerçekleştirilmiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan 82 ülke üzerinde gerçekleştirilen çalışmada yolsuzluğun beş farklı aktarım kanalı ile ekonomik büyümeyi ne yönde etkilediği incelenmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre yolsuzluk endeksinde gerçekleşen 1 puanlık artış, enflasyon üzerinde pozitif etki yaparak, ekonomik büyümeyi yüzde 0,09 oranında düşürmektedir. Ancak elde edilen sonuçlara göre yolsuzluğun enflasyon üzerindeki etkisinin, istatistiksel olarak anlamsız olduğu belirtilmektedir. Dridi(2013)' ye göre bu durumun temel nedeni enflasyonun yolsuzluktan önemli ölçüde etkilenmemesidir.

Kıta Amerika için yapılan analiz sonuçları yolsuzluğun göz önüne alınan transmisyon kanallarından hiçbiri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Asya pasifik ülkelerinde yolsuzluğun enflasyon ve kamu büyüklüğü kanalları üzerinden iktisadi büyüme üzerinde etkilerinin olduğu görülmektedir. Orta doğu ve Kuzey Afrika, Sahra Altı Afrika ve AB ülkeleri için tahmin edilen model sonuçları yolsuzluğun göz önüne alınan transmisyon kanallarından hiçbiri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada elde edilen sonuçların tahmin edilen modellere ve yine tahmin edilen ülke gruplarına göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuç yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi çalışacak araştırmacılar için önemlidir. Birçok ülkenin bir arada ele alındığı modellerde yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin farklı modellere göre istatistiksel olarak anlamlı görünmesi ancak ülke gruplarına göre bu anlamlılığın yitirilmesi yolsuzluk miktarındaki artışa bağlı olarak iktisadi büyüme üzerinde oluşabilecek etkilerin net bir şekilde ifade edilememesine neden olmaktadır.

Literatüre bakıldığında hem birçok ülke grubuna göre analiz yapan hem de bu kadar büyük bir ülke grubunu göz önüne alan çalışma sayısının az olduğu dikkat çekmektedir. En yeni tarihli çalışma Gründler ve Potrafke (2019) tarafından gerçekleştirilmiştir. 175 ülke için 2012-2018 arası verilerin kullanılarak yapıldığı analizden elde edilen sonuçlara göre, yolsuzluk endeksindeki 1 standart sapmalı artışın iktisadi büyüme üzerinde %17'lik bir azalma oluşturduğu tespit edilmiştir. Ancak bu çalışmada hem dar hem de geniş model sonuçlarına göre 162 ülke için gerçekleştirilen analiz sonuçları yolsuzluk artışı ile birlikte iktisadi büyümenin arttığı, diğer bir ifadeyle yağlama hipotezinin geçerli olduğu görülmektedir. Elde edilen sonuçların farklılaşmasında kullanılan veri döneminin, ekonometrik metodoloji ve modellerin ve başvuru veri setlerinin farklı olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Yine yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen tahminlerin birbirleri ile tutarlı olmadığı görülmektedir. Bu durum yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasındaki ilişki için evrensel bir doğru bulmanın zorluğunu ortaya koymaktadır.

KAYNAKLAR

- Akai, N., Horiuchi, Y., & Sakata, M. (2005). Short – Run and Long-Run Effects of Corruption on Economic Growth: Evidence from State – Level Cross-Section Data for the United States. *The Australian National University*, 5(5), 1-30.
- Acemoğlu, D., Naidu, S., Restrepo, P., & Robinson, J. A. (2019). Democracy Does Cause Growth. *Journal of Political Economy*, 127(1), 47-100.
- Akça, H., Ata, A. Y., & Karaca, C. (2012). Inflation and Corruption Relationship: Evidence from Panel Data in Developed and Developing Countries. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 2(3), 281-295.
- Aksu, H., & Başar, S. (2005). Yolsuzlukların Bütçe Açıkları Üzerindeki Etkisi. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 20(1) 284-295.
- Aktan, C. C. (1993). Politikada Rant Kollama. *Amme İdaresi Dergisi*, 26(4), 119-136.
- Aktan, C. C. (1994). *Temiz Toplum Ve Temiz Siyaset*. İstanbul: T Yayınları.
- Aktan, C. C. (2001). *Kamu Ekonomisi ve Kamu Maliyesi*. İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- Aktan, C.C. (2002). *Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri*. Ankara: Hak-Is Yayınları.
- Algan, N., Aktakaş, B. G., & Tekin, İ. (2014). Toplumsal Bir Mesele Olarak Yolsuzluk ve Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği. In *International Conference On Eurasian Economies*.
- Ali, A. M., & Isse, H. S. (2002). Determinants of Economic Corruption: a Cross-Country Comparison. *Cato J.*, 22, 449.
- Aliyu, S. U. R., & Elijah, A. O. (2008). Corruption and Economic Growth in Nigeria: 1986-2007 (No. 12504). *University Library of Munich, Germany*.
- Al-Marhubi, F. A. (2000). Corruption and Inflation. *Economics Letters*, 66(2), 199-202.
- Al-Sadig, A. (2009). The Effects of Corruption on FDI Inflows. *Cato J.*, 29, 267.
- Altıntaş, N. N., & Yakar, N. (2010). Denetimde Hata ve Hile. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 151-161.
- Andres, A. R., & Ramlogan-Dobson, C. (2012). Is corruption really bad for inequality? Evidence for Latin America [forthcoming]. *Journal of Development Studies*.
- Avcı, M., & Mukiyen Avcı, G. (2017). OECD Ülkelerinde Kurumsal Kalite ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi. *Sosyoekonomi*, 25(1).

- Ay, A., Kızılkaya, O., & Akar, T. (2016). Gelişmekte Olan Ülkelerde Yolsuzluk ve Demokrasi'nin DYY Üzerindeki Etkisi: Ampirik Bir İnceleme. *Business & Economics Research Journal*, 7(3).
- Aydın, S., & Yılmaz, Y. (2007). *Yolsuzluk ve Mali Suç*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Bagdigen, M., & Dokmen, G. (2006). Yolsuzluklarla Kamu Harcamaları Arasındaki İlişkinin Ampirik Bir Analizi: Türkiye Örneği. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 23-38.
- Bağdigen, M., and Gökhan D., Yolsuzluklarla Kamu Harcamaları Arasındaki İlişkinin Ampirik Bir Analizi: Türkiye Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi* 2.4 (2006): 23-38.
- Bağırzade, E (2012). Kayıt Dışı Ekonomi Kavramına Ortak Yaklaşım Sorunu: Makroiktisat Kapsamlı Kavramsal Analiz. *Sosyoekonomi* 18.18 (2012).
- Bakırtaş, A. G. D. (2012). Yolsuzluğun Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi: Türkiye örneği. *Yönetim*, 87.
- Balioune-Lutz, M., & Ndikumana, L. (2008). Corruption And Growth: Exploring The Investment Channel. *Economics Department Working Paper Series*, 33.
- Bardhan, P. (1997). Corruption And Development: A Review of Issues. *Journal Of Economic Literature*, 35(3), 1320-1346.
- Barometer, G. C. (2017). People And Corruption: Citizens Voices From Around The World. Tech. rep. *Transparency International*
- Barro, R. J. (1991). Economic Growth In a Crosssection Of Countries. *The Quarterly Journal of Economics*, 106(2), 407-443.
- Barro, R. J. (2003). Determinants of Economic Growth In a Panel Of Countries. *Annals of Economic Sand Finance*, 4, 231-274.
- Bayar, G. (2010). Türkiye'de Yolsuzluk-Ekonometrik Bir İnceleme. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(28), 105-131.
- Bayley, D. H. (1966). The Effects of Corruption In A Developing Nation. *Western Political Quarterly*, 19(4), 719-732.
- Bayrakçı, B. (2000). Siyasal Yozlaşma ve Ekonomik Gelişmeye Etkileri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (16), 133-163.
- Beşel, F. (2014). Yolsuzluk Endeksleri Çerçevesinde Türkiye'nin Durumu. *PESA Analiz*.
- Berber, M., Artan, S. (2004) Enflasyon Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi : Türkiye Örneği , *Turkish Economic Association, Discussion Paper , Sayı 21, s 1-15*.
- Beşel, F. (2015). 2013 Yılı Yaşam Memnuniyeti Araştırması Sonuçlarının İl Bazlı Ekonomik, Sosyal ve Siyasi Analizi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 227-236.

- Beşel, F., & Savaşan, F. (2014). Türkiye'de Yapısal Kırılmalar Altında Yolsuzluk-Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (27), 73-86.
- Billger, S. M., & Goel, R. K. (2009). Do Existing Corruption Levels Matter In Controlling Corruption? : Cross-Country Quantile Regression Estimates. *Journal of Development Economics*, 90(2), 299-305.
- Braun, M., & DiTella, R. (2004). Inflation, İnflation Variability, And Corruption. *Economics & Politics*, 16(1), 77-100.
- Chowdhury, S. K. (2004). The Effect of Democracy And Press Freedom On Corruption: An Empirical Test. *Economics letters*, 85(1), 93-101.
- Chansukree, P. (2012). The impact of politico-economic institutions on economic performance: evidence from East Asia and Latin America, 1990-2009, *Doctoral dissertation, Doctoral dissertation, National Institute of Development Administration*
- Çetintaş, H., & Vergil, H. (2011). Türkiye'de Kayıtdışı Ekonominin Tahmini. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4(1), 15-30.
- Çiçen, Y. B. (2020). Kurumsal ve Organizasyonel İktisat. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 78-94.
- Dančíková, Z. (2012). Costs of Corruption. *Transparency International*.
- Del - Monte, A., & Papagni, E. (2007). The Determinants of Corruption İn Italy: Regional Panel Data Analysis. *European Journal of Political Economy*, 23(2), 379-396.
- Demirtaş, G., & Akçay, S. (2006). Kurumsal Faktörlerin Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerine Etkisi: Ampirik Bir Kanıt. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 15-33.
- Dinçer, O. C., & Gunalp, B. (2012). Corruption and income inequality in the United States. *Contemporary Economic Policy*, 30(2), 283-292.
- Dobson, S., & Ramlogan-Dobson, C. (2012). Why İs Corruption Less Harmful To Income İnequality İn Latin America?. *World Development*, 40(8), 1534-1545.
- Doğanay, M. A., & Değer, M. K. (2020). Kurumlar ve Ekonomik Büyüme: Panel Veri Analizi (2002-2018). *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(19), 75-99.
- Dreher, A., & Herzfeld, T. (2005). The Economic costs Of Corruption: A Survey And New Evidence. *Available at SSRN 734184*.
- Dridi, M. (2013). Corruption and Economic Growth: The Transmission Channels. *Journal of Business Studies Quarterly*, 4(4), 121.

- Egger, P., & Winner, H. (2005). Evidence On Corruption As An Incentive For Foreign Direct Investment. *European Journal Of Political Economy*, 21(4), 932-952.
- Egger, P., & Winner, H. (2006). How Corruption Influences Foreign Direct Investment: A Panel Data Study. *Economic Development and Cultural Change*, 54(2), 459-486.
- Ekinci, A. (2011). Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyüme ve İstihdama Etkisi: Türkiye uygulaması (1980-2010). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(2), 71-96.
- Fan, C. S., Lin, C., & Treisman, D. (2009). Political Decentralization And Corruption: Evidence From Around The World. *Journal of Public Economics*, 93(1-2), 14-34.
- Fisman, R., & Gatti, R. (2002). Decentralization And Corruption: Evidence A Cross Countries. *Journal of Public Economics*, 83(3), 325-345.
- Ftoreková, M., & Mádr, M. (2017). The Rule of Law and Economic Growth in the Balkan States. *European Journal of Business Science and Technology*, 3(1), 13-20.
- Gedikli, A. (2011). Kamu Hizmetlerinin Yönetimi Sürecinde Yolsuzluğun Derinleştirdiği Ekonomik Büyüme Ve Yoksulluk Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme. *Öneri Dergisi*, 9(36), 169-188.
- Gediz Oral, B. (2009). *Yolsuzluk-Türk Vergi Sistemi İlişkisi ve Mücadele Stratejileri*. Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Manisa.
- Gerni, M., Emsen, Ö. S., Özdemir, D., & Buzdağlı, Ö. (2012). Yolsuzluğun Belirleyicileri ve Büyüme ile İlişkileri. In *International Conference On Eurasian Economies B* (Vol. 1, pp. 131-139).
- Getz, K. A., & Volkema, R. J. (2001). Culture, Perceived Corruption, And Economics: A Model Of Predictors And Outcomes. *Business & Society*, 40(1), 7-30.
- Glaeser, E. L., & Saks, R. E. (2006). Corruption in America. *Journal of public Economics*, 90(6-7), 1053-1072.
- Global rekabet endeksi: Türkiye. 30/05/2020 tarihinde <https://countryeconomy.com/government/global-competitiveness-index> adresinden erişilmiştir.
- Goetz, A. M. (2007). Political cleaners: Women As The New Anti-Corruption Force?. *Development and Change*, 38(1), 87-105.
- Gökçalp, M. Faysal, Ercan Baldemir, "Kurumsal Yapı Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi", *DEÜ SBE, Dergisi*, 8(1), 2006, İzmir.

- Göktan, A. (2009). Yolsuzluğun Büyüme Üzerindeki Etkileri ve Yolsuzluğu Önleme Stratejileri. *Çimento İşveren, Temmuz*, 20-27.
- Gründler, K., &Krieger, T. (2016). Democracyandgrowth: Evidencefrom a machine learning indicator. *European Journal of PoliticalEconomy*, 45, 85-107.
- Gründler, K., &Potrafke, N. (2019). Corruption and economic growth: New empirical evidence. *European Journal of Political Economy*, 60, 101810.
- Güler, B. A. (2000). Yerel Yönetimleri Güçlendirmek mi? Ademi Merkeziyetçilik mi?. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 9(2), 14-29.
- Güney, T. (2013). *Yolsuzluk ve Refah*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Gyimah-Brempong, K. (2002). Corruption, Economic Growth, And Income Inequality In Africa. *Economics of governance*, 3(3), 183-209.
- Gyimah-Brempong, K. (2006). Corruption, Growth, AndIncome Distribution: Are There Regional Differences?. *Economics of Governance*, 7(3), 245-269.
- Habib, M., &Zurawicki, L. (2002). Corruption And Foreign Direct Investment. *Journal of International Business Studies*, 33(2), 291-307.
- Hamilton, J. D. (2018). Why You Should Never Use The Hodrick-Prescott Filter. *Review of Economics and Statistics*, 100(5), 831-843.
- Hardoon, D., &Heinrich, F. (2011). Bribe Payers Index 2011. *Transparency International, Berlin*.
- Hayaloğlu, P., & Bal, H. Ç. (2015). Üst Orta Gelirli Ülkelerde Sağlık Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 35-44.
- Heywood, P. M., &Rose, J. (2014). "Close but noCigar": The Measurement Of Corruption. *Journal of PublicPolicy*, 34(3), 507-529.
- Hill, K. Q. (2003). Democratization And Corruption: Systematic Evidence From The American States. *American Politics Research*, 31(6), 613-631.
- Hillman, A. L. (2004). Corruption And Public Finance: An IMF Perspective. *European Journal of Political Economy*, 20(4), 1067-1077.
- Hopkin, J., &Rodríguez-Pose, A. (2007). "Grabbing Hand" or "Helping Hand"?: Corruption And The Economic Role of The State. *Governance*, 20(2), 187-208.
- Howell, Llewellyn D. "International Country Risk Guide Methodology." *East Syracuse, NY: PRS Group* (2011).
- Huntington, S. (1968). *PoliticalOrder In Changing Societies* New Haven. *Yale University Press*.

- Husted, B. W. (1999). Wealth, Culture, And Corruption. *Journal of International Business Studies*, 30(2), 339-359.
- Index, C. P. (2019). Corruption Perceptions Index 2018: Scoretime series since 2012.
- İtişgen, R. (2013). Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(1), 639-672.
- Johnson, S., Kaufmann, D., & Zoido-Lobaton, P. (1998). Regulatory Discretion And The Unofficial Economy. *The American Economic Review*, 88(2), 387-392.
- Karagöz, K., & Karagöz, M. (2010). Yolsuzluk, Ekonomik Büyüme Ve Kamu Harcamaları: Türkiye İçin Ampirik Bir Analiz. *Sayıştay Dergisi*, 76(1-3), 5-22.
- Karakaş, M., & Çak, M. (2007). Yolsuzlukla Mücadelede Uluslararası Kuruluşların Rolü. *Maliye Dergisi*, 153, 74-101.
- Koca, M. R. (2015). İrtikâp Suçu. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (6), 247-279.
- Kopecký, P., & Scherlis, G. (2008). Party patronage in Contemporary Europe. *European Review*, 16(3), 355-371.
- Korkmaz, E., Erkal, M. E., Minibaş, T., Baloğlu, B., Yılmaz, B. E., & Çak, M. (2001). Türkiye'de Yolsuzluğun Sosyo-Ekonomik Nedenleri Etkileri ve Çözüm Önerileri. *İstanbul Ticaret Odası, Yayın*, (2001-35).
- Koyuncu, J. Y. (2010). Yargı Bağımsızlığı, Mülkiyet Hakkı Ve Yolsuzluğun Yabancı Sermaye Girişleri Üzerindeki Etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (29).
- Köse, E (2019) *Yolsuzluk ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Bir Uygulama*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Trabzon.
- Kubar, Y. (2014). Az Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Kalkınma Göstergeleri İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Bir Panel Veri Analizi (1995-2010) (*Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*).
- Künü, S. (2018). Türkiye'de Yolsuzluk ve Gelir Dağılımı Arasındaki İlişki. *Iğdir University Journal of Social Sciences*, (15).
- Lalountas, D. A., Manolas, G. A., & Vavouras, I. S. (2011). Corruption, Globalization and Development: How Are These Three Phenomena Related?. *Journal of Policy Modeling*, 33(4), 636-648.
- Leff, N. H. (1964). Economic Development Through Bureaucratic Corruption. *American Behavioral Scientist*, 8(3), 8-14.
- Leys, C. (1965). What is the Problem about Corruption?. *The Journal of Modern African Studies*, 3(2), 215-230.

- Li, X., & Liu, X. (2005). Foreign Direct Investment And Economic Growth: An Increasingly Endogenous Relationship. *World development*, 33(3), 393-407.
- Lien, D. H. D. (1986). A Note On Competitive Bribery Games. *Economics Letters*, 22(4), 337-341.
- Lipsey, R. (2001). PwC's Opacity Index: A Powerful New Tool for Global Investors. *Journal of Corporate Accounting & Finance*, 12(6), 35-44.
- Mauro, P. (1995). Corruption And Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 110(3), 681-712.
- Mauro, P. (1998). Corruption And The Composition of Government Expenditure. *Journal of Public Economics*, 69(2), 263-279.
- Mo, P. H. (2001). Corruption And Economic Growth. *Journal of Comparative Economics*, 29(1), 66-79.
- Morgan, T. (1964). The Theory of Error In Centrally-Directed Economic Systems. *The Quarterly Journal of Economics*, 78(3), 395-419.
- Nur-Tegin, K., & Czap, H. J. (2012). Corruption: Democracy, Autocracy, And Political Stability. *Economic Analysis and Policy*, 42(1), 51-66.
- Nurudeen, A., Abd Karim, M. Z., & Aziz, M. I. (2015). Corruption, Political Instability and Economic Development In The Economic Community Of West African States (ECOWAS): is there a causal relationship?. *Contemporary economics*, 9(1), 45-60.
- Nye, J. S. (1967). Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis. *American political science review*, 61(2), 417-427.
- Ouédraogo, I. M. (2017). Governance, Corruption, And The Informal Economy. *Modern Economy*, 8(2), 256-271.
- Özsemerci, K. (2003). Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzluklar, Nedenleri, Zararları ve Çözüm Önerileri. *TC Sayıştay Araştırma, İnceleme, Çeviri Dizisi*, 27.
- Öztürk, N., & Göktoğra, Z. G. (2010). Yoksulluk ve Gelir Bölüşümünü Belirlemede Kullanılan Ölçütler. *Bütçe Dünyası Dergisi*, 2(34), 3-25.
- Pektaş, E. K. (1997). *Büyük Kent Belediyelerinin Eğitim ve Kültür Hizmetlerine Siyasal Parti İdeolojilerinin Yansıması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Pring, C., & Vrushi, J. (2019). Global Corruption Barometer: Africa 2019. *Transparency International*.
- Piplica, D. (2011). Corruption And Inflation In Transition EU Member Countries. *Ekonomskamisaio i praksa*, (2), 469-506.
- Ram, R. (1986). Government Size And Economic Growth: A New Frame Work And Some Evidence From cross – Section and Time-Series Data. *The American Economic Review*, 76(1), 191-203.

- Rijckeghem, C. V., & Weder, B. (1997). Corruption And The Rate Of Temptation: Do Low Wages In The Civil Service Cause Corruption?. *IMF Working Papers*, 97, 73.
- Ro, P. M. (1998). Corruption: Causes, Consequences, and Agenda For Further Research. *Finance & Development*.
- Rüşvet verenler endeksi: Türkiye. 11/06/2020 tarihinde <https://www.transparency.org/en/publications/bribe-payers-index-2011> adresinden erişilmiştir.
- Samadi, A. H., & Farahmandpour, B. (2013). The Effect of Income Inequality on Corruption in Selected Countries (1995-2007). *Journal of Emerging Issues in Economics, Finance and Banking*, 1(3), 214-231.
- Sarılı, M. A. (2002). Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Tedbirler. *Bankacılar Dergisi*, 41, 32-50.
- Sarkar, H., & Hasan, M. A. (2001). Impact Of Corruption On The Efficiency Of Investment: Evidence From A Cross-Country Analysis. *Asia-Pacific Development Journal*, 8(2), 111-116.
- Schneider, F. (2006). Shadow Economies and Corruption All Over The world: What Do We Really Know?. *Department Of Economics Johannes Kepler University Of Linz*,
- Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1993). Corruption. *The Quarterly Journal of Economics*, 108(3), 599-617.
- Smarzynska, B. K., & Wei, S. J. (2000). Corruption and Composition Of Foreign Direct Investment: Firm-Level Evidence (No. w7969).
- Şahbaz, A., Aylin, K., & Ata, A. (2013). Yolsuzluk ve Kamu Borcu İlişkisi: AB Ülkeleri Üzerine Ampirik Bir İnceleme. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(26), 205-219.
- Şahin, H. (2000). *Türkiye Ekonomisi, (Tarihsel Gelişimi-Bugünkü Durumu)*, Ezgi Kitabevi Yayınları, 6. Baskı, Bursa
- Şahin, H. (2019). 2006-2017 Dönemi Türkiye’de Gelir Dağılımı. *Uluslararası Bankacılık Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 65-76.
- Şener, M. (2012). Baskı Grupları. *Siyaset Bilimi Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler*, 160, 253.
- Şenol, Z., & Elif, E., (2020). Yabancı Sermaye Yatırımlarını Etkileyen Kurumsal Faktörler: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (64), 123-142.
- Tanzi, V. (1998). Corruption Around The World: Causes, Consequences, Scope, And Cures. *Staff Papers*, 45(4), 559-594.
- Tanzi, V., & Davoodi, H. (1998). Corruption, Public Investment, And Growth. In *The welfare state, public investment, and growth* (pp. 41-60).

- Tarhan, B., Gençkaya, Ö. F., Ergül, E., Özsemerci, K., & Özbaran, H. (2006). Bir Olgu Olarak Yolsuzluk: Nedenler, Etkiler ve Çözüm Önerileri. *TEPAV*,
- Thomas, M. A. (2010). What Do The world Wide Governance Indicators Measure?. *The European Journal of Development Research*, 22(1), 31-54.
- Topal, M. H. & Keyifli N. (2016); Yolsuzluk ve Kamu Borçları: OECD Ülkeleri İçin Ampirik Bir Kanıt, 2. *Uluslararası Osmaneli Sosyal Bilimler Kongresi, 12-14 Ekim, Bilecik-Türkiye*.
- Topkaya, A. (2014). *Yolsuzluk ve Ekonomik Etkileri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Turow, S. (1985). What's Wrong With Bribery. *Journal of Business Ethics*, 249-251.
- Türe, H., Gökten, S., & Başer, F. (2016). Politik Risk ve Ekonomik Gelişmişlik Arasındaki İlişkinin İncelenmesinde Kapsamlı Bir Yaklaşım. *İşletme Araştırmaları Dergisi/Journal of Business Research-Türk*, 8(4), 187-201.
- Tütüncü, A. (2020). Gelişmekte Olan Ülkelerde Demokrasinin Ekonomik Büyümeye Etkisi. *Sosyoekonomi*, 28(44).
- Ugur, M., & Dasgupta, N. (2011). Evidence On The Economic Growth Impacts of Corruption In Low-Income Countries And Beyond: A Systematic Review. *EPPI-Centre Social Science Research Unit, Institute of Education, University of London*.
- URL-1: Kota kollama. 09/10/2019 tarihinde <http://baskentdenetim.com.tr/belediyelerde-baski-gruplarinin-karistigi-bir-siyasal-yozlasma-yolsuzluk-ornegi-rant-kollama/> adresinden erişilmiştir.
- URL-2: Yolsuzluk Algılama Endeksi. 04/05/2020 tarihinde <https://www.transparency.org/en/cpi/2019/index/nzl> adresinden erişilmiştir.
- URL-3: Global rekabet endeksi. 03/06/2020 tarihinde <https://reports.weforum.org/> adresinden erişilmiştir.
- URL-4: Küresel Yolsuzluk Barometresi. 06/07/2020 tarihinde <https://www.transparency.org/en/gcb> adresinden erişilmiştir.
- Van Rijckeghem, C., & Weder, B. (1997). Corruption And The Rate of Temptation: Do Low Wages In The Civil Service Cause Corruption? *International Monetary Fund*
- Voskanyan, F. (2000). A Study of The Effects of Corruption on Economic And Political Development of Armenia. *Un published Master thesis, American University Of Armenia, USA*.
- Wei, S. J. (1997). Why Is Corruption so Much More Taxing Than Tax? Arbitrariness Kills (No. w6255). *National Bureau of Economic Research*.

Xin, X., & Rudel, T. K. (2004). The Context for Political Corruption: A Cross-National Analysis. *Social Science Quarterly*, 85(2), 294-309.

Yolsuzluk algılama endeksi: Türkiye. 21/05/2020 tarihinde <https://www.transparency.org/en/cpi/2019/index/tur> adresinden erişilmiştir.

Yurdakul, M. O. (2013). *Bir Kamusal Başarısızlık Ürünü Olarak Yolsuzluk ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Yüksel, C., & Songur, M. (2011). Kamu Harcamalarının Bileşenleri İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Ampirik Bir Analiz (1980-2010). *Maliye Dergisi*, 161, 365-380.

EKLER

- EK 1 YOLSUZLUK VE EKONOMİK BÜYÜME
- EK 2 YOLSUZLUK VE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR
- EK 3 YOLSUZLUK VE GELİR DAĞILIMI ADALETSİZLİĞİ
- EK 4 YOLSUZLUK VE KAMU HARCAMALARI

EK 1 Yolsuzluk ve ekonomik büyüme

Yazar(lar)	Örneklem	Dönem	Ampirik Yöntem	Temel bulgular
Mo (2001)	46 ülke	1970-1985	Panel veri yöntemi	Yolsuzluk oranında gerçekleşen % 1 artış ekonomik büyümeyi % 0,72 oranında azaltacaktır.
Sarkar ve Hassan (2001)	87 ülke	1999	Yatay kesit veri analizi	Yolsuzluk düzeyinde gerçekleşen % 1 lik bir artış yatırımların verimliliğini %1 den fazla azaltmaktadır.
Monte ve Papagni (2001)	İtalya'nın 20 bölgesi	1963-1991	Panel veri yöntemi	Gerçekleşen yolsuzluklar kamunun, özel yatırımlar için gerekli olan altyapı ve servis yatırımlarını yapmasının önüne geçmekte ve kamu yatırımlarının etkinliğini azaltmaktadır.
Akai, Horiuchi ve Sakata (2005)	Amerika eyaletleri	(1998-2000), (1995-2000) ve (1991-2000) dönemleri	Yatay kesit analizi	Yolsuzluk ekonomik büyümeyi her üç dönemde olumsuz etkilemektedir, ancak kısa dönemde yolsuzluğun etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür.
Aliyu ve Elijah (2008)	Nijerya	1986-2007	Zaman serisi yöntemi	Yolsuzluğun artması kamu harcamalarını artırmaktadır.
Baliamoune-Lutz ve Ndikumana (2008)	33 Afrika Ülkesi	1982-2001	Panel veri analizi	Yolsuzluklar özel yatırımların düşmesine neden olarak, ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilemektedir.

EK 1' in devamı

Karagöz ve Karagöz (2010)	Türkiye	1980-2005	Zaman serisi yöntemi	Yolsuzluk ve kamu harcamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamakla birlikte, ekonomik büyümenin artması yolsuzlukların artmasına neden olmaktadır.
Dridi (2013)	Gelişmiş ve Gelişmekte olan 82 ülke	1980-2002	Yatay kesit analizi	Yolsuzluk ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir.
Beşel (2013)	Türkiye	1985 – 2012 aylık, 1985 – 2011 yıllık veriler	Granger ve Toda Yamamoto nedensellik Testleri	Yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.
Algan, Aktakas ve Tekin (2014)	Türkiye	1980-2011	Zaman serisi yöntemi	Orta öğretim ve yüksek öğretim düzeyinde eğitim alanların yaptığı yolsuzluk ekonomik büyümeye olumlu etki ederken orta öğretimin altı seviyede eğitim alanların yaptığı yolsuzluk ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir.
Köse (2019)	93 farklı ülke	2002-2016	Panel veri yöntemi	Yolsuzlukta gerçekleşen artışlar alt-orta ve yüksek gelirli ülkelerde ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak üst-orta gelirli ülkelerde yolsuzlukta gerçekleşen artışlar büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir.

EK 2 Yolsuzluk ve doğrudan yabancı yatırımlar

Sadig (2009)	Gelişmiş ve Gelişmekte olan 117 ülke	1984-2004	Hem yatay kesit veri analizi hem panel veri analizi ayrı ayrı kullanılmıştır.	Yatay kesit veri analizi uygulanan bölümde yolsuzlukların doğrudan yabancı yatırımlar üzerine olan azaltıcı etkisi oldukça büyük orandadır. Çalışmanın panel veri analizi uygulanan kısmında ise yolsuzluğun doğrudan yabancı yatırımlar üzerine olan etkisi azalmaktadır.
Habib ve Zurawick (2002)	Gelişmekte olan ve Geçiş ekonomilerini temsilen 89 ülke	1996-1998	En küçük kareler yöntemi	Yabancı yatırımcılar yolsuzluğun yüksek olduğu ülkelerde yatırım yapmaktan kaçınabilmektedir ayrıca, ülkeler arasında yolsuzluk farkı arttıkça yatırım yapılma ihtimali düşmektedir
Egger ve Winner (2005)	Gelişmiş ve Gelişmekte olan 73 ülke	1995-1999	Panel veri yöntemi	Yolsuzluk hem kısa hem de uzun dönemde doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde arttırıcı bir etki yapmaktadır.

EK 2'nin devamı

Egger ve Winner (2006)	21 OECD üyesi 59 OECD üyesi olmayan ülke	1983-1999	Panel veri yöntemi	Ev sahibi ülkede gerçekleşen yolsuzluklar doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde azaltıcı bir etki etmekle birlikte, doğrudan yabancı yatırımları etkileyen diğer faktörlerin artması nedeniyle bu etki giderek azalmaktadır.
Koyuncu (2010)	71 ülke	2000-2007	Panel veri yöntemi	Mülkiyet hakları ve yargı bağımsızlığı doğrudan yabancı yatırımlara pozitif etki ederken yolsuzluğun artması negatif yönde etkilemektedir.
Ay vd. (2016)	Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 10 gelişmekte olan ülke	1995-2013	Panel veri yöntemi	Yolsuzluk oranlarında gerçekleşen %1 lik bir azalma doğrudan yabancı yatırımları %1.11 oranında artıracaktır.
Yurdakul (2013)	Türkiye	1992-2010 dönemine ait aylık veriler	Granger nedensellik testi	Yolsuzluklar doğrudan yabancı yatırımların nedenlerinden birisi olmakla birlikte negatif yönde etkilemektedir.

EK 3 Yolsuzluk ve gelir dağılımı adaletsizliği

Gyimah (2002)	21 Afrika ülkesi	1993-1999	Panel veri yöntemi	Yolsuzluk oranında gerçekleşen %1 artış gelir dağılımı adaletsizliğini % 1,54 arttırmaktadır.
Gyimah ve Camacho (2006)	Afrika, Asya, Latin Amerika ve OECD ülkelerinden toplam 61 ülke	1980-1998	Panel veri yöntemi	Bölgesel farklılıklar dikkate alınarak yapılan çalışmada yolsuzluğun ekonomik büyüme ve gelir dağılımı üzerindeki olumsuz etkisi yoksul ülkelerde daha fazla görülmektedir.
Dinçer ve Günalp (2012)	48 Amerika eyaleti	1981-1997	Panel veri analizi	Yolsuzlukların artmasının gelir eşitsizliğinin artmasına neden olmaktadır.
Andres ve Ramlogan (2012)	19 Latin Amerika ülkesi	1982-2002	Panel veri yöntemi	yolsuzluğun artması gelir dağılımı adaletsizliğini azaltmaktadır.
Avcı ve Avcı (2017)	23 OECD ülkesi	1984-2011	Panel veri yöntemi	Yolsuzluğun oldukça yüksek bir oranda etki ettiği kurumsal kalitenin iyileşmesi gelir dağılımı adaletsizliğini düşürecektir.
Künü (2018)	Türkiye	1984-2014	Zaman serisi yöntemi	Yolsuzluk ve gelir dağılımı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır

EK 4 Yolsuzluk ve kamu harcamaları

Şahbaz vd. (2013)	27 AB ülkesi	2011	Yatay kesit analizi	Yolsuzluk kamu harcamalarının miktarını arttırarak ve dağılımını etkileyerek etkinsizliğe neden olmaktadır.
Topal ve Keyifli (2016)	34 OECD ülkesi	1998-2014	Panel veri analizi	Yolsuzluk oranında gerçekleşen %1 lik bir azalma kamu borçlarında % 2,7 lik bir azalma sağlayacaktır.
Bağdigen ve Dökmen (2006)	Türkiye	1982-2003	Zaman serisi veri yöntemi	Eğitim, sağlık, savunma ve yatırım harcama miktarları ve yolsuzluk arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.
Bakırtaş (2012)	Türkiye	1996-2010	Zaman serisi veri yöntemi	Yolsuzluk ile vergi gelirleri arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Ali KARAGÖZ
Doğum Yeri ve Yılı: Erzurum/1996
Medeni Hali: Bekâr
Yabancı Dili: İngilizce
E-posta: alikaragoz12345@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lise: Sultanbeyli Çok Programlı Meslek Lisesi
Lisans: Adnan Menderes Üniversitesi İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü